

Ekspresija i simbolika boja u djelima postimpresionista kao poticaj za likovni izraz

---

Kujundžić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:460329>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij / Učiteljski studij

Ivana Kujundžić

**Ekspresija i simbolika boja u djelima
postimpresionista kao poticaj za likovni izraz**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij / Učiteljski studij

Ekspresija i simbolika boja u djelima postimpresionista kao poticaj za likovni izraz

Diplomski rad

Student/ica:

Ivana Kujundžić

Mentor/ica:

Izv.prof.art Saša Živković

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivana Kujundžić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Ekspresija i simbolika boja u djelima postimpresionista kao poticaj za likovni izraz** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 12. lipnja 2023.

Sadržaj

UVOD	1
1. BOJA	2
2. MIJEŠANJE BOJA	5
3. SVOJSTVA BOJA	6
3.1. Kromatska svojstva boja	6
3.2. Tonska svojstva boja	7
3.3. Kontrastna svojstva boja	8
4. SIMBOLIKA I PSIHOLOŠKO ZNAČENJE BOJA	11
4.1. Crvena boja	11
4.2. Plava boja	12
4.3. Žuta boja	13
4.4. Zelena boja	14
4.5. Narančasta boja	15
4.6. Ljubičasta boja	15
4.7. Bijela boja	16
4.8. Crna boja	17
5. POSTIMPRESIONIZAM	18
5.1. Paul Cézanne	20
5.2. Vincent van Gogh	24
5.3. Paul Gauguin	35
5.4. Henri de Toulouse-Lautrec	38
6. PRAKTIČNO ISTRAŽIVANJE – EKSPRESIJA I SIMBOLIKA BOJA U RAZREDNOJ NASTAVI	41
6.1. Praktično istraživanje- kombinirani razredni odjel	41
6.2. Praktično istraživanje – redoviti razredni odjel	52
ZAKLJUČAK	62
7. PRILOZI	63

8. LITERATURA.....	93
9. POPIS ILUSTRACIJA.....	95
10. POPIS TABLICA.....	97
11. ŽIVOTOPIS	98

Sažetak

Ekspresija i simbolika boja u djelima postimpresionista kao poticaj za likovni izraz

Postimpresionizam umjetnički je pravac, a pojavio se kao reakcija na impresionizam. Ovaj se pravac najintenzivnije razvija tijekom kraja 19. stoljeća i odnosi se na slikarstvo. Za sam naziv postimpresionizam zaslužan je engleski likovni kritičar Roger Fry, koji ga je prvi upotrijebio s ciljem tumačenja novog pravca u umjetnosti, gdje umjetnici odbacuju realističnost i stvaraju vlastitu estetiku (Penelope i sur, 2007). Gledajući stilske karakteristike, postimpresionisti su imali veliko povjerenje u boju kao najjače sredstvo prenošenja emocionalnog, simboličkog i estetskog značenja djela (Brettell, 1999). Dakle, boja kao temeljni element slikarstva, u postimpresionizmu zadobiva subjektivno značenje. Boju možemo definirati kao reakciju fotoosjetljivih čunjića u našem oku na neki svjetlosni podražaj (Jakubin 1989). Na temelju same definicije boje vidljiv je međuodnos boje i čovjeka. Boje različito djeluju na svakog čovjeka, a kao rezultat toga pojavljuju se različite interpretacije simbolike boja. Simbolika boja odnosi se na to da svaka boja ima određeno značenje. Svaki čovjek, budući da jest u međuodnosu s bojama, može na jedinstven način tumačiti boje, i to kroz likovna djela. Kako je upravo postimpresionizam pravac u kojem je naglašen umjetnikov subjektivan tj. individualan pristup, postimpresionistička su djela izvrsna podloga za tumačenje ekspresije i simbolike boja. Dakle, tumačenje ekspresije i simbolike boja u djelima postimpresionista kao poticaj za likovni izraz i njegovu aplikaciju u nastavi likovne kulture. Ovaj rad je podijeljen na dva dijela. U prvom dijelu, koji je teorijski prikupljeni su i analizirani podaci iz dostupne literature te deskriptivnom metodom obrađeni u formi diplomskog eseja. U drugom dijelu, koji je praktični provedena su istraživanja u trajanju od dva školska sata u kojem je cilj bio temu „Ekspresija i simbolika boja u djelima postimpresionista“ aplicirati u nastavi likovne kulture kao poticaj za likovni izraz učenik. Upravo su likovni radovi učenike bili tehnika i instrument za prikupljanje podataka u istraživanju.

Ključne riječi: boja, ekspresija boja, likovna kultura, postimpresionizam, simbolika boja

Abstract

Expression and symbolism of colors in the works of post – impressionist as a stimulus of artistic expression

Post – impressionism, as an artistic direction, appeared as a reaction to impressionism. This direction has developed in the most intensive way during the end of the 19. century and is referring to painting. The title of post – impressionism was given by an english art critic by the name of Roger Fry, who first used it with the attempt of establishing a new direction in art where artists reject realism and make their own estetic (Penelope and co., 2007). By observing stylistic figures post – impressionists have relied on color as the strongest tool for transmission, of emotional, symbolic and estetic meaning of the work (Brettel, 1999). As the foundational element of painting, it gains a subjective meaning in post – impressionism. We can define colour as a reaction of photosensitive cones in our eye to a light stimulus (Jakubin, 1989). Relationship between colour and man is visible based on the foundation of the very definition of colour. Colours react differently to every man, and as a result of that different interpretations of the colour symbolics appear. Colour symbolic relies on every colour having a specific meaning. Every man can determine colours in a specific way, given that he is in a relationship with colours, and through paintings. As post – impressionism is the very direction where the artists subjective or individual approach is highlighted, post – impressionist works are an ideal base for determining expression and colour symbolics. Therefore, determining the expression and colour symbolics in the works of post – impressionists as encouragement for artistic expression and its application in art class. This work is divided in two parts. In the first part which is theoretical, data from the available literature have been gathered and processed in a descriptive method in the form of a graduate degree essey. In the second part which is practical, a researches have been done in a period of two school classes in which the goal was to applicate the expression theme and colour symbolics in the works of post – impressionists in an art class as an encouragement for the students artistic expression. It is the very artwork of the students that were the tehniqe and the instrument for gathering research data.

Keywords: art, colour, colour expression, colour symbolism, post – impressionism

UVOD

Boja kao percepcija našeg oka na svakodnevne svjetlosne podražaje, oduvijek je opčinjavala ljude i bila je svojevrsni misterij za mnoge narode, civilizacije i kulture. Boje nas okružuju, s njima živimo. Ipak, nisu samo ono što se nalazi oko nas, one su mnogo više od toga. Zapitamo li se nekad: *Kako bi izgledao svijet u kojem nema boja? Kako bismo se osjećali živeći u takvom svijetu?* Pomalo je teško i zamisliti, a kamoli povjerovati u takav svijet. Boje su prisutne u našem životu, utkane su gotovo u sve njegove sfere. One nas ispunjavaju, utječu na naše raspoloženje, uveseljavaju nas, smiruju, a uz to pridajemo im određena značenja na individualni način.

Kroz povijest mnogi filozofi, teoretičari i znanstvenici pokazivali su interese za proučavanje boja. Prvi koji je započeo proučavanje boja bio je svestrani starogrčki filozof i prirodoslovac Aristotel, defnirajući dvije osnovne boju: plavu i žutu. Kasnije Newton i Goethe, iako u oprečnim stajalištima, također su svojim otkrićima i tekstovima doprinjeli nauku o bojama (Zjakić, Milković, 2010). Boja je kostur likovne umjetnosti, posebno slikarstva kojemu je osnovno i najvažnije izražajno sredstvo. Upravo je postimpresionizam umjetnički pravac gdje je boja doživjela potpunu ekspresiju. Postimpresionistički umjetnici posebno Van Gogh, Gauguin i Toulouse - Lautrec koristili su boju kao glavno ekspresivno sredstvo za izražavanje svojih unutarnjih previranja, borbi i emocija koje su ih prožimale.

U ovom diplomskom radu govori se o ekspresiji i simbolici boja u djelima postimpresionista, koje služe kao poticaj za likovni izraz, odnosno primjenu na nastavi likovne kulture. U prvom teorijskom dijelu rada prikupljeni su i analizirani podaci iz dostupne literature te deskriptivnom metodom obrađeni u formi diplomskog eseja. U drugom praktičnom dijelu rada provedena su eksperimentalna istraživanja u trajanju od dva nastavna sata u osnovnoj školi. Tema „ekspresija i simbolika boja“, predstavljena je kao poticaj učenicima za izvedbu praktičnih likovnih radova, koji su ujedno poslužili kao tehnika i instrument za prikupljanje podataka u istraživanju.

1. BOJA

Sama riječ boja u svome značenju sadržava dva pojma. Jedan pojam karakterizira fizikalna osobina svjetlosti, a to je zapravo podražaj koji stvara svjetlost u našem oku, reflektiran od površine nekog predmeta ili emitiran iz određenog izvora. Drugi pojam odnosi se na tvar koja služi za bojenje, odnosno tvar koja se koristi za bojanje bezbojnih predmeta (Jakubin, 1989). Dakle, definicija boje proizlazi kao reakcija fotoosjetljivih čunjića koje se nalaze u našem oku na neki vanjski svjetlosni podražaj. Prilikom ulaska svjetlosne zrake u naše oko, ona se lomi i raspršuje u spektar. Svjetlosna zraka koja se lomi je bijele boje, dok su ostale boje spektra implementirane. Upravo zato se bijela boja smatra nebojom. Iz ovog slijedi podjela na neboje i boje, odnosno na akromatske, nešarene i kromatske, šarene boje. To znači da u akromatske, nešarene boje spadaju bijela, crna i siva, a u kromatske, šarene boje spadaju boje spektra, njih sedam: crvena, žuta, narančasta, svijetloplava (cijan), tamnoplava (indigo), zelena i ljubičasta (Jakubin, 1989).

Slika 1. Disperzija svjetla kroz staklenu prizmu (Ivančević, 1997 :169)

Naime, velike zasluge idu poznatome fizičaru Isaacu Newtonu jer je upravo on davne 1676.g. otkrio spektar, tako što je napravio pokus sa trostranom prizmom, gdje je razlomio bijelu svjetlost i na taj način otkrio sve postojeće boje, njih sedam. Brojku sedam uzeo je iz razloga toga, što u glazbenoj umjetnosti postoji sedam tonova te se vodio korelacijskom logikom pa sedam boja spektra odgovora sedam tonova glazbene ljestvice. Kako je boja opažaj određenog raspona različitih frekvencija, tako prije crvene boje postoji i infracrvena, a nakon

ljubičaste i ultra ljubičasta te su obje nevidljive našem oku. No, postoji i boja koje naše oko vidi, ali ona se ne nalazi u spektru. To je purporna ili magenta. Razlog zašto naše oko vidi magentu, a ona se ne nalazi u spektru jer dolazi do preklapanja svjetlosnih valova (Metodički internet centar „Učimo gledati“, 2022). Kroz povijest mnogi narodi i civilizacije prepoznavali su boje, međutim nedostatak je bio taj što ih nisu znali imenovati pa su tako u početku bile definirane dvije boje jedna svijetla i jedna tamna. Razvojem industrije boja, tiskarstva pa i kozmetike polako je dolazilo do pomaka u prepoznavanju i imenovanju boja (Tanhofer, 2008). Danas gledajući jezičnu terminologiju mnoge države definiraju 11 boja: bijela, crna, crvena, žuta, plava, narančasta, zelena, ljubičasta, siva, roza i smeđa. Postoji naravno još mnogo boja, ali njihovo definiranje se svodi na temelju svakodnevnih, životnih termina, npr. boja lososa, boja pijeska, boja lavande, boja breskve, boja avokada, boja neba (Zjakić, Milković, 2010)...

Slika 2. Jedanaest najčešćih termina za određivanje boja (Zjakić, Milković, 2010 :4)

Dakle, već u 4. st. pr. Kr. najveći grčki filozof Aristotel bio je prvi koji je definirao dvije osnovne boje plavu i žutu. Te dvije boje po značenju i prema Aristotelovom tumačenju su u oprečnoj vezi, primjerice kao žena i muškarac, voda i vatra itd. Također, boje je komparirao s četiri čimbenika: zrakom, zemljom, vatrom i vodom. Nakon Aristotelove ere mnogi svjetski umjetnici koristili su njegove definicije boja gotovo 2000 godina. U 17. stoljeću pojavio se Isaac Newton, engleski fizičar i matematičar, koji je otkrio spektar i dao svoj doprinos u teoriji boja. Njegovu tada modernu teoriju pokušao je opovrgnuti poznati njemački književnik i mislilac Johan W. von Goethe, koji je smatrao da se bijela svijetlost može raspršiti bilo gdje je to moguće, ako se potvrdi točnost teorije Isaaca Newtona. Kako bi potkrijepio svoje tvrdnje,

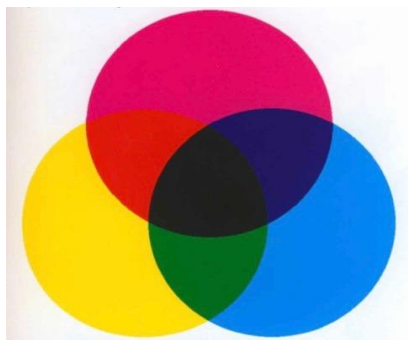
von Goethe je odlučio reflektirati bijelu svjetlost na zid. Što se dogodilo? Dogodilo se to da su se na krajevima kruga pojavile razne boje, a u sredini je bila svjetlost bijele boje. Nakon što je uvidio što se dogodilo sa svjetlošću, zaključio je kako je žuta boja najbliža središnjoj bijeloj, a plava boja najbliža rubu kruga. Upravo to ga je nakanulo da se vrati u prošlost na Aristotelovu teoriju o primarnim bojama plavom i žutom, odnosno da se svjetlost može percipirati kroz ove dvije boje gdje žuta predstavlja dan, Sunce, a plava noć (Zjakić, Milković, 2010).

2. MIJEŠANJE BOJA

Kada govorimo o miješanju boja, dva su glavna modela: mehaničko miješanje i optičko miješanje boja. Mehaničko miješanje je direktno miješanje boja jedne s drugom na slikarskoj paleti. Optičko miješanje boja postiže se slaganjem boja jedna do druge točkanjem ili mrljama, tako da se u našem oku prilikom promatranja plohe s određene udaljenosti stvara boja, nastala modifikacijom od više različitih obojanih točkica i mrlja (Jakubin, 1989). Optičko miješanje podrazumijeva svjetlosno miješanje boja, koje može biti aditivno ili suptraktivno. Kod aditivnog miješanja svjetlosnih snopova crvene, plave i zelene boje dolazi do njihovog aditiranja, odnosno zbrajanja pa dobivamo bijelu boju, magentu, žutu i cijan (plavozelena). Ovakav način miješanja boja prisutan je na televizijama. Suptraktivno miješanje svjetlosnih snopova je komplementarno aditivnom. Dakle, miješanjem magente, cijan i žute boje dolazi do njihove suptrakcije, tj. oduzimanja i dobivamo crnu boju, crvenu, plavu i zelenu. Ovaj način miješanja boja prisutan je u tisku (Tanhofer, 2008).

Slika 3. Aditivno miješanje boja (Tanhofer, 2008 :34)

Slika 4. Suptraktivno miješanje boja (Tanhofer, 2008 :35)

3. SVOJSTVA BOJA

Zahvaljujući Isaacu Newtonu poznato je da se spektar sastoji od sedam boja. No, hoćemo li to tako predstaviti učenicima? U školi na nastavi učenicima ćemo u spektru predstaviti šest boja: crvena, žuta, plava, narančasta, zelena i ljubičasta. Tako dolazimo do podjele na osnovne (primarne) i izvedene (sekundarne) boje. U osnovne boje ubraju se crvena, žuta i plava. Naziv osnovne (primarne) dolazi od činjenice kako od ove tri boje dobivamo preostale tri boje spektra, koje nazivamo još izvedenim ili sekundarnim bojama. To znači da izvedene (sekundarne) boje nastaju miješanjem osnovnih (primarnih) boja pa tako miješanjem crvene i žute dobivamo narančastu, miješanjem žute i plave, zelenu i miješanjem crvene i plave, ljubičastu (Metodički internet centar „Učimo gledati“, 2022).

3.1. Kromatska svojstva boja

Gledajući kroz povijest mnogi teoretičari i znanstvenici razvijali su interes za boje. Zasiurno jedan od najpoznatijih bio je Wilhelm Ostwald, njemački fizičar, koji je u svojoj knjizi *Die Farbenlehre* pobliže opisao i objasnio svoju teoriju o bojama. Ostwald je prema kromatskim svojstvima podijelio boje na: šarene (kromatske) i nešarene (akromatske). Kromatske boje su sve one boje koje se nalaze u spektru dok su akromatske boje bijela, crna i siva. Postoji još jedan pojam koji se naziva čistoća boje, a odnosi se na prisustvo bijele ili crne boje. Dakle, boje koje ne sadrže bijelu ili crnu su čiste boje. Čistim bojama nazivamo kromatske boje. Za bolje razumijevanje čistih boja i njihovih nijansi pomoći će nam Ostwaldov i Ittenov krug boja, gdje su prikazane čiste boje i njihove nijanse (Jakubin, 1989).

Slika 5. Ostwaldov krug boja (Jakubin, 1989 :17)

Slika 6. Ittenov krug boja

(Dostupno na: [Johannes Itten \(1888 - 1967\) Swiss designer colour theorist \(encyclopedia.design\)\)](#))

Boje su jednako u Ostwaldovom i u Ittenovom krugu posložene na način da se dvije susjedne parne ili neparne boje miješaju i tako dobivamo nijansu. Na desnoj polovici kruga nalaze se tonovi žute, narančaste i crvene boje, a na lijevoj polovici se nalaze žutozeleni, zeleni, plavi i ljubičasti tonovi. U unutrašnjosti Ittenovoga kruga imamo dvije skupine boja primarne i sekundarne boje. Primarne (osnovne) boje od kojih nastaju sve ostale boje, sekundarne (izvedene) boje koje nastaju miješanjem primarnih boja. Postoje još i tercijarne boje, one nastaju mješanjem jedne primarne i jedne sekundarne boje. U tercijarne boje spadaju sve nijanse između žute i narančaste, narančaste i crvene, plave i zelene, plave i ljubičaste, žute i zelene... To su primjerice, žutonarančasta, narančastocrvena, plavozelana, plavoljubičasta, žutozelena i druge (Jakubin, 1989).

3.2. Tonska svojstva boja

Ton boje se odnosi na količinu svjetlosti sadržanoj u boji. Kako bismo određenu boju učinili svjetlijom, dodajemo joj bijelu boju, a kako bismo ju učinili tamnijom dodajemo crnu boju. Ostwald tonska svojstva boje dijeli na: akromatske tonove, svijetle kromatske tonove, zagasite kromatske tonove, mutne kromatske tonove, tercijarne čiste i neutralne tonove i degradaciju boje (Jakubin, 1989). Akromatski tonovi nastaju miješanjem crne i bijele boje pa dobijemo sve tonove sive boje. Svijetli kromatski tonovi nastaju miješanjem neke čiste boje i bijele boje. Zagasiti kromatski tonovi nastaju miješanjem neke čiste boje i crne boje. Mutni kromatski tonovi nastaju miješanjem neke čiste boje i sive boje. Tercijarni čisti i neutralni tonovi nastaju kada, primjerice plavu boju kao primarnu, posvijetlimo žutom ili žutu boju

potamnimo plavom zato što je plava tamnija od žute. Tako ćemo dobiti tonove između žute i plave boje dakle, niz tonova zelene boje koji su zapravo čisti tercijarni. Nadalje, ako žutu boju, kao primarnu, potamnimo ljubičastom, koja je sekundarna ili narančastu boju, koja je sekundarna potamnimo plavom primarnom dobit ćemo neutralne tercijarne tonove. Degradacija boje se odnosi na oduzimanje. Tako naprimjer, kada čistoj boji dodamo crnu ili bijelu boju ona gubi na određenim karakteristikama kao što su jarkost, intenzitet i snaga. Također, degradacija boje se može postići oduzimanjem pigmenta boji, to znači da se dodaje voda osnovnoj gustoći boje, tj. ona se razrjeđuje (Jakubin, 1989).

3.3. Kontrastna svojstva boja

Osim kromatskih i tonskih svojstava, postoje i kontrastna svojstva boja. Johannes Itten u svoj knjizi *Kunst der Farbe* najbolje je klasificirao kontrastna svojstva:

Kontrast boje prema boji

Kontrast svijetlo – tamno

Kontrast toplo – hladno

Komplementarni kontrast

Simultani kontrast

Kontrast kvalitete

Kontrast kvantitete (Jakubin, 1989 :35).

Kontrast boje prema boji je kontrast između čistih boja, gdje su potrebne najmanje tri različite boje. Najjači kontrast boje prema boje je između osnovnih boja crvene, plave i žute. Njegova jačina se smanjuje ako uz primarne boje koristimo sekundarne ili tercijarne (Metodički internet centar „Učimo gledati“, 2022).

Kontrast svijetlo – tamno je kontrast koji se odvija između različitih svjetlosnih vrijednosti pojedine boje. Najintenzivniji kontrast svijetlo – tamno je između bijele i crne boje, tzv. akromatski svijetlo – tamni kontrast. Postoji i kromatski, odnosno koloristički svijetlo – tamni kontrast pa je tako žuta boja najsvjetlija, a ljubičasta najtamnija od čistih boja. Crvena i zelena jednake su svjetline, a plava ima više svjetla od ljubičaste, a manje od zelene (Jakubin, 1989).

Kontrast toplo – hladno je kontrast između toplih i hladnih boja. Gledajući s psihološkog aspekta svaka boja u sebi sadrži svojstva koja svjesno i nesvjesno osjećamo. Kada govorimo o toplim bojama tu ubrajamo crvenu, žutu i narančastu sa svojim nijansama, dok u hladne boje

spadaju plava, zelena i ljubičasta sa svojim nijansama. Poznato je kako tople boje predstavljaju sunce i vatru, a hladne boje vodu i led. Najtoplijim bojama smatraju se crvenonarančasta i saturnocrvena, a najhladnijom bojom plavozelana. Promatrajući Ostwaldov krug boja uočavamo kako su tople boje smještene na desnoj polovici kruga, a hladne boje na lijevoj polovici kruga. Dodamo li, primjerice nekoj hladnoj boji topliju, ona će ju načiniti toplijom pa tako ako plavoj boji dodamo crvenu, tada ćemo plavu boju načiniti toplijom (Metodički internet centar „Učimo gledati“, 2022).

Komplementarni kontrast je kontrast vidljiv između jedne primarne boje i jedne sekundarne boje, koja je nastala miješanjem druge dvije primarne boje. Dakle, ako uzmemo za primjer žutu boju i dodamo joj sekundarnu boju nastalu miješanjem druge dvije primarne boje, u ovom slučaju to su crvena i plava, dobivamo ljubičastu boju. To znači da između žute i ljubičaste boje postoji komplementarni kontrast, odnosno ove dvije boje čine komplementarni par. Uz žutu i ljubičastu, komplementarne parove čine: crvena i zelena te plava i narančasta. Između komplementarnih parova također se javlja kontrast toplo – hladno i kontrast svijetlo – tamno. Vratimo se ponovno na Ostwaldov krug boja, gdje uočavamo kako su komplementarne boje smještene potpuno oprečno, a ako bi došlo do njihovog miješanja dobili bismo sivu boju (Metodički internet centar „Učimo gledati“, 2022).

Simultani (istodobni) kontrast je zapravo optička pojava, a događa se kada naše oko gleda, odnosno promatra neku obojenu plohu pa onda vidi boju koja je komplementarna boji plohe. Naprimjer, promatramo li sivi ili crni kvadratić, koji se nalazi u središtu kvadrata obojenog plavom bojom, tada će se kvadratić presijavati u narančastoj boji, koja zajedno s plavom čini komplementarni par. Isto tako, ako je kvadrat obojen crvenom ili žutom bojom kvadratić će se presijavati u zelenu, koja je komplementarna crvenoj boji ili ljubičastu koja je komplementarna žutoj boji (Jakubin, 1989).

Kontrast kvalitete je kontrast između čistih, jarkih boja i mutnih, zagasitih boja ili preostalih degradiranih tonova. Sama riječ kvaliteta boje predstavlja: čistoću, jarkost i intenzitet pojedine boje. Poznato je da su boje spektra najčišće i najintenzivnije. No, čistoću boje njezinu jarkost i intenzitet možemo narušiti razrjeđivanjem tj. oduzimanjem pigmenta ili dodavanjem bijele, crne i sive boje (Jakubin, 1989).

Kontrast kvantitete je kontrast količinskog razmjera boja, odnosno količina zastupljenosti pojedine boje. Ovaj kontrast teži skladnosti i ravnoteži obojenih ploha i mrlja boja. Kako bi uspostavili sklad i ravnotežu među količinom obojanih ploha i mrlja, potrebno je poznavati način djelovanja boja, koji je određen jačinom, intenzitetom boje i dimenzijom plohe

ili mrlje. Isto tako, svaka boja ima i svoju svjetlosnu vrijednost. Žuta boja ima najveću svjetlosnu vrijednost, a ljubičasta boja ima najmanju svjetlosnu vrijednost. Primjerice, ako bismo željeli obojati plohe u žutu i ljubičastu boju potrebno je to napraviti tako da količina boja bude uravnotežena. Pošto je žuta boja po svjetlosnoj vrijednosti najsvjetlija, a ljubičasta najtamnija, obrnut ćemo njihove svjetlosne vrijednosti pa će ljubičasta boja biti količinski zastupljenija za razliku od žute, koja ima veću svjetlosnu vrijednost (Metodički internet centar „Učimo gledati“, 2022).

4. SIMBOLIKA I PSIHOLOŠKO ZNAČENJE BOJA

Boje su prisutne svuda oko nas percipiramo ih te svjesno ili nesvjesno bude našu reakciju. Iako možda često ne obraćamo preveliku pažnju, ipak svatko od nas ima svoju omiljenu boju, onu koju najviše voli, ali isto tako ima i boju koju manje ili uopće ne voli. Jednostavno rečeno povezani smo s bojama i one imaju različit utjecaj na nas. Svaka boja ima određeno značenje, simboliku, no ipak svaka osoba ne doživljava boje na isti način. Značenja koja pridajemo bojama su različita ovisno o vremenu, mjestu, tradiciji i kulturi koju njegujemo. Boje aktiviraju naša osjetila, imaju utjecaj na naše raspoloženje i ponašanje. Dakle, simbolika boja se isprepliće sa psihološkim značenjem boja.

4.1. Crvena boja

Crvena boja predstavlja krv i vatru pa je stoga njezina simbolika isprepletana s ratom, snagom, hrabrošću, opasnosti, energijom, strašću i ljubavi. Crvena boja se u brojnim kulturama smatra jednom od najznačajnijih upravo zbog svoje simbolike sa životom. Krv je crvene boje te lako zaključujemo da se u crvenoj boji krije simbolika života. U grčkoj i rimskoj mitologiji simbolika crvene boje vezana je za bogove rata Aresa i Marsa. Također, simbolizira i ljubav pa su tako crvene ruže posvećene grčkoj božici ljubavi Afroditi i rimskoj božici Veneri. Za Egipćane crvena boja je imala negativnu simboliku. Bila je boja zla, bolesti i štetnosti. U vrijeme srednjega vijeka, crvena boja je bila popularna među plemstvom, elitnim crkvenjacima i sucima upravo zato što predstavlja moć nad životom i smrću (Brenko, 2009).

Kako je crvena boja jakog intenziteta, uočljiva je pa je njezina upotreba vidljiva kod prometnih znakova, na semaforima te generalno ona označava opasnost. Miješanjem crvene boje s bijelom nastaje ružičasta koju percipiramo kao senzualnu i profinjenu boju. Svjetlocrvena boja simbolizira sreću, emotivnost, ljubav i strast. S druge strane, tamnocrvena boja simbolizira ljutnju, gnjev, bijes, žudnju, jakost, tajnovitost, snagu volje i zlobu. Ljudi koji favoriziraju crvenu boju su najčešće ekstrovertirani, samopouzdana i temperamentni. Također su jako impulzivni i burno reagiraju zbog lakog gubitka kontrole. Takve osobe su ambiciozne, snažnog karaktera pa se nekad doimaju egocentrično. No, one su i osjećajne, pune ljubavi i strasti, iskrene, direktne i ne libe se iskazati vlastito mišljenje i sudjelovati u raznim debatama. Osobe koje vole crvenu boju vrlo su organizirane, sposobne i inteligentne. Ustanovljeno je i da pojedini ljudi vole crvenu boju zato što ona na neki način nadograđuje njihove mane, slabosti, odnosno prikrivene želje, dok oni ljudi kojima crvena nije omiljena boja su deprimirani i općenito nezadovoljni kvalitetom vlastitog života. Crvena boja ima lagan iscrpljujući učinak pa

nije prikladna za uznemirene osobe. Njezina upotreba prikladna je za interijere jer prostor se doima življim i dubljim te se izvrsno upotpunjuje sa žutom, narančastom i smeđom bojom (Zjakić, Milković, 2010).

4.2. Plava boja

Plava boja tijekom povijesti nije bila zastupljena, kao primjerice, crvena pa je zbog toga nazivana drugorazrednom bojom. Općenito, na tržištu plava boja je bila teže dostupna jer je bila skupa. U egipatskoj umjetnosti i kulturi plava boja ima veliku ulogu jer je simbol sreće. Naime, Egipatska plava boja zauzima svoje mjesto i među prvim umjetno dobivenim bojama. Njezina proizvodnja započela je u 3. tisućljeću prije Krista, a dobivala se zagrijavanjem i miješanjem bakra, vapnenca i silicija. Upotrebljavala se za bojenje papirusa, kamena, drva, platna i zidova. U Europi plava boja je u 12. i 13. stoljeću imala veliku ulogu u društvenom poretku pa se zbog toga još i naziva kraljevska, aristokratska boja. Najveći procvat plave boje dogodio se sredinom 18. stoljeća kada je bilo dostupno mnogo više nijansi. Danas je jedna od najomiljenijih boja (Brenko, 2009).

No, gledajući crvenu boju koja je živahna, burna i strastvena, plava boja je opuštenija, smirenija i staloženija te simbolizira iskrenost i duhovnost. Ona nije emotivna boja kao što su primjerice tople boje crvena, narančasta i žuta, već boja razuma, svijesti i stabilnosti. Simbolika plave boje veže se za nebo, dubinu i more. Također, plava boja ima umirujući učinak, usporava metabolizam te djeluje na tijelo i um. Njezino značenje, odnosno simbolika povezana je s: mudrošću, intelektom, stabilnošću, samopouzdanjem, povjerenjem, odanošću, vjernošću i istinom. Često se plava boja stereotipno percipira u društvu kao „muška“ boja jer prilikom istraživanja pokazalo se da je plava atraktivna i popularna u muškoj populaciji. Naravno ovakvoj percepciji uvelike su pridonjeli kultura i filmska umjetnost. Međutim, i u ženskoj populaciji plava boja je visoko na ljestvici omiljenih boja. Miješanjem plave boje s bijelom nastaje svjetloplava boja, čija simbolika se veže za: zdravlje, smirenost i razumijevanje. S druge strane tamnoplava boja označava: moć, dubinu, stabilnost, znanje, uspjeh, konzervativizam, ozbiljnost i suverenitet. Plava je okarakterizirana kao boja ravnoteže, odnosno vezana je za uspostavljanje balansa. Ljudi koji vole plavu boju smatraju se konzervativnim zato što žele jednostavan i uređen život u kojem će biti ispunjeni duševnim mirom i težnjom ka osobnoj sigurnosti. Dakle, takve osobe ne vole promjene, odnosno imaju strah od promjena i teško se odlučuju na njih, ali su jako emotivne i strpljive. Ljudi kojima je plava omiljena boja su: racionalni, promišljeni, sposobni i

marljivi. Plava boja se jako dobro slaže s toplim bojama crvenom, narančastom i žutom (Zjakić, Milković, 2010).

4.3. Žuta boja

Žuta boja oduvijek je bila sinonim za Sunce, odnosno nešto pozitivno. Ipak tijekom srednjega vijeka nije bila tako popularna i cijenjena. Simbolika Sunca i Sunčeve svjetlosti za mnoge narode i kulture je bila iznimno štovana. Žuta boja, osim Sunca, simbolizira: radost, bogatstvo/zlato, optimizam, toplinu, blagostanje/žito, napredak, jesen, plodnost, zrelost, itd. No, ima i svoju negativnu simboliku smatra se da je žuta boja povezana s propadanjem i s bolešću. U pećinskim crtežima pojavljuju se prvi pigmenti žute boje. Tijekom Antike nastavlja se pozitivna simbolika žute boje. U grčkoj mitologiji bog Sunca zvani Helios bio je odjeven u žutu odjeću dok se kretao nebom u zlatnoj kočiji. U rimskoj mitologiji žuta je bila boja glasnika bogova Merkura i boja odjeće kod mladenki. Iako u nekim povijesnim razdobljima žuta boja nije bila popularna i imala je negativnu simboliku, ipak svoj procvat bilježi u 19. stoljeću pojavom impresionizma kada umjetnici izlaze iz svojih ateljea i radionica te počinju slikati u prirodi tkz. *plain air*. Svoju dominaciju žuta nastavlja i u opusu postimpresionističkih umjetnika (Brenko, 2009).

Općenito žuta boja predstavljena je kao sretna boja, ali mnogim ljudima i ne baš omiljena. Zbog svoje izrazite refleksije i najjače od svih boja, lako je uočljiva. Zanimljiva je činjenica da je u prometnim nesrećama najmanje automobila koji sudjeluju žute boje. Ona je jako intenzivna, ekspazivna, blještava, zasićena i sjajna. Potiče moždanu aktivnost, radost i stvara energiju i topli učinak. Simbolika žute boje u prirodi je zagrijavanje, ali i opasnost. Tako su otrovna bića žute boje, a u varijanti sa crnom bojom označava opasnost ili opomenu pa su zbog toga uzete kao simbol za nuklearno zračenje. Žuta je uglavnom okarakterizirana kao dječja boja zbog svoje spontanosti, opuštenosti i nestabilnosti pa se često pojavljuje u reklamama proizvoda, koji su namjenjeni djeci jer zbog svoga intenziteta i sjaja jako je korisna prilikom naglašavanja proizvoda. Žuta boja ima višestruka značenja, i pozitivna, i negativna. S jedne strane predstavlja radost, sreću, a s druge bolest i jad. Tamnožuta boja simbolizira: oprez, ljubomoru, bolest i propadanje. Iako mnogim ljudima žuta nije omiljena boja, ipak osobe kojima je omiljena su jako: vedre, energične, zaigrane, društvene, spremne za avanturu, duhovite i racionalne. Istraživanja pokazuju da je žuta boja omiljenija u ženskoj populaciji. Generalno treba spomenuti kako osobe koje su na neki način drukčije i osebujne favoriziraju žutu boju (Zjakić, Milković, 2010).

4.4. Zelena boja

Zelenu boju povezujemo s prirodom. Tijekom povijesti zelena boja bila je popularna pa je njezina simbolika zastupljena u kulturama raznih naroda i civilizacija. U Indiji primjerice, bog Višnu, koji je pokretač svijeta predstavlja se kao kornjača sa zelenim licem. U vrijeme Antike zelena je simbolizirala morske bogove, odnosno sve što je povezano s vodom prikazano je u zelenoj boji, dok se danas vodene površine prikazuju plavom bojom. U nekim srednjoameričkim kulturama zelena boja se smatra bojom vladara, a njezina simbolika odnosi se na rast, obnovu i proljeće. U Kini zelena boja je simbol za propadanje, a u starom Egiptu za plodnost, radost i besmrtnost. Na europskom tlu zelenom bojom su se prikazivala mitska bića, koja su živjela u podzemnom svijetu. Zanimljivost kod zelene boje je ta što ona ujedno simbolizira i sreću i nesreću. Naime, u Irskoj zelena se smatra bojom nacije pa su tako sportske opreme i dresovi irskih sportaša zelene boje. No, s druge strane gledajući tradiciju zelena boja simbolizira nesreću pa tako mladenke ne bi trebale imati zelene vjenčаницe, ljudi općenito ne bi trebali biti odjeveni u zelenu odjeću itd. Zelena boja također je sinonim za mladost, nezrelost i neiskustvo (Brenko, 2009).

Nadalje, zelenu boju vežemo za sigurnost, harmoniju, stabilnost, svježinu i izdržljivost. Općenito smatra se bojom koja je ugodna oku i ima umirujući učinak. Za razliku od crvene boje koja asocira na opasnost i zabranu, zelena predstavlja sigurnost i slobodu. Široka uporaba zelene boje vidljiva je i u marketingu posebno pri reklamiranju medicinskih proizvoda, lijekova, zdravih proizvoda, proizvoda koji su prirodnog i organskog podrijetla. U prošlosti zelena je imala negativnu konotaciju jer je bila povezana s otrovom tkz. arsenom od kojeg je mnogo ljudi smrtno stradalo. Osim simbolike s otrovom, negativna simbolika zelene veže se za ljubomoru i bolest. Tamnozeleno boja oduvijek je bila simbol za novac, pohlepu, bankarstvo i ambiciju. Svijetlozelena boja simbolizira nesklad, bolest, oportunistički i ljubomoru, a maslinasto zelena simbolizira mir. Ljudi koji vole zelenu boju su jako društveni, jednostavni, stereotipni i lako se adaptiraju na okolinu. Također osobe koje su aktivne i često borave u prirodi favoriziraju zelenu boju. Zelena je odraz: veselih, iskrenih, marljivih, upornih ljudi koji teže osobnim postignućima, a ne materijalnom statusu, i empatičnih ljudi koji su uvijek spremni pomoći (Zjakić, Milković, 2010).

4.5. Narančasta boja

Narančasta boja produkt je miješanja crvene i žute boje stoga je njezina simbolika isprepletena sa simbolikom ovih dviju boja. Tako narančasta boja u svom značenju objedinjuje energiju crvene boje i radost žute boje. Također, ona simbolizira: Sunce, toplinu, ravnotežu, slobodu, uspjeh, kreativnost, zdravlje. Narančasta boja se često naziva bojom jeseni upravo zbog toga što simbolizira promjene, a znamo da se u jesen priroda mijenja, lišće poprima narančaste tonove i opada. Isto tako, povezujemo je i s ljetom posebno zbog vrućine i zalaska sunca koji obiluje narančastim tonovima (Very well mind, „Psychology of the Color Orange“, 2022). Narančasta boja rasprostranjena je u mnogim kulturama. U Nizozemskoj ona je boja kraljevske obitelji pa se zato smatra i nacionalnom bojom. U ukrajinskoj kulturi narančasta boja simbolizira hrabrost i snagu. Hinduisti narančastu boju povezuju s vatrom i čistoćom. Za Kršćane ona predstavlja božju vatru, zaštitu, opasnost i upozorenje. U dalekoistočnim zemljama Kini i Japanu narančasta boja simbol je sreće, zdravlja, ljubavi i hrabrosti. Općenito narančasta je vibrantna, dimanična, snažna, energična i topla boja. Ima pozitivni psihološki učinak, utječe na kreativnost, podiže energetske razine i ubrzava metabolizam. No, narančasta boja većini populaciji se doima odbojnom, ali kod mlađe populacije izrazito popularnom pa se zbog toga smatra mladenačkom bojom (Colors explained, 2022). Poznata je činjenica kako narančasta boja pozitivno utječe na apetit te je sinonim za zdravu prehranu. Jednako kao i žuta boja, narančasta je također intenzivna i uočljiva boja pa se mnogo koristi u marketingu za reklamiranje raznih proizvoda. Tamnonarančasta boja simbolizira nepovjerenje i prevaru, a crvenonarančasta predstavlja agresiju, dominaciju, želju, strast itd. Ljudi, kojima je narančasta omiljena boja su jako društveni, veseli, uporni i prijateljski nastrojeni. Također su emotivni, odlično funkcioniraju u heterogenim društvenim skupinama i imaju izrazito dobre komunikacijske vještine (Zjakić, Milković 2010).

4.6. Ljubičasta boja

Ljubičasta boja nastaje miješanjem crvene i plave boje pa tako njezina simbolika obuhvaća žustrinu crvene i stabilnost plave boje. Najčešće se ljubičasta povezuje s moći, bogatstvom, luksuzom, kraljevstvom, plemstvom... No, predstavlja i mir, kreativnost, mudrost, neovisnost, dostojanstvo, ponos, predanost, mističnost i magičnost. Ljubičasta boja također je simbol ženstvenosti, ljepote, profinjenosti, slobode, dostojanstva (Very well mind, „Psychology of the Color Purple“, 2022). S društvenog i kulturološkog aspekta ljubičasta boja je itekako zastupljena. Već od drevnog Egipta i Rimskog Carstva ljubičasta je simbol za moć, bogatstvo

i prestiž, a to nam govori činjenica da su kraljevi i carevi bili odjeveni u ljubičastu odjeću. U većini afričkih zemalja ona simbolizira kraljevstvo i razvoj. U Egiptu je simbol vjere i ambicije. Za Amerikance ljubičasta boja je boja časti. Tajland i Brazil ljubičastu boju povezuju s tugom i žalosti. Hinduistima predstavlja mudrost i mir, a Židovima božje otkupljenje. U Kršćanskoj tradiciji ljubičastu boju vežemo za Advent, post i muku. Zanimljiva je činjenica kako ljubičasta boja nije popularna u nacionalnim obilježjima stoga samo dvije države na svijetu imaju na svojim zastavama ljubičastu boju: Nikaragva i Dominikanska Republika (Colors explained, 2022). U 18. stoljeću ljubičasta se smatrala ženskom bojom, odnosno bojom slobodnih žena. Goethe je ljubičastu boju oksimoronski okarakterizirao kao boju koja je energična, ali neradosna. Svoju popularnost osim u modi ljubičasta je stekla i u secesijskoj umjetnosti u 19. stoljeću gdje je krasila brojne interijere. U 20. stoljeću ljubičasta je postala zaštitna boja feminizma i ženskog pokreta (Brenko, 2009). Sinonim je za eleganciju i luksuz. Ljubičasta je polarizirana boja koju ljudi jednostavno vole ili ne vole. Osobe koje su inovativne i kreativne favoriziraju ljubičastu boju. Senzualni, pomalo temperamentni, profinjeni, šarmantni ljudi vole ljubičastu (Zjakić, Milković, 2010).

4.7. Bijela boja

Kada govorimo o bijeloj boji, na pamet nam padne kako je to boja čistoće i mira. Doista jest tako, bijela boja simbolizira: spokoj, blaženstvo, čednost i krepost. Ona je iskonska boja, boja svjetlosti i vječnog života. Bijela boja zauzima vrlo važno mjesto u kršćanstvu. Sinonim je mira (bijela golubica), njome se prikazuju anđeli i božanska bića te svećenici koji su na misnom slavlju odjeveni u bijele haljine. Ona simbolizira prelazak iz jedne životne epohe u drugu. Bijela boja u svojoj simbolici ima oprečno značenje. S jedne strane ona je boja djece i mladih i sinonim za nevinost i čistoću, dok je s druge strane ona boja starih i sinonim za mudrost, spokoj i blaženstvo. To je boja higijene i brige o zdravlju. Ona reflektira sve boje spektra. Svojevrсно kroz povijest bijela boja poprima epitete profinjenosti i sofisticiranosti, posebno u odijevanju žena i iskazivanju višeg ranga na društvenoj ljestvici. Ona je tradicionalno dominantna boja na vjenčanju, posebno kod mladenki čije haljine u bijeloj boji iskazuju štovanje kulture, tradicije i običaja te simbolike bijele boje (čistoća, nevinost). Bijela boja je u najjačem i najizraženijem kontrastu sa crnom bojom. Upravo zbog takvog odnosa između ove dvije boje zastupljena je činjenica kako je bijela sinonim za dobro, a crna za zlo. Isto tako bijela boja u protuteži je sa crvenom bojom. Bijela je simbol mira (u ratu bijela zastava predstavlja, predaju i prekidanje neprijateljstva), a crvena simbol strasti, krvi i rata (Brenko, 2009).

Simbolika bijele boje smatra se pozitivnom. Ona predstavlja: svjetlost, dobrotu, istinu, sigurnost, neovisnost i mir. Smatra se kao i plava, bojom hladnoće. Bijela boja označava: skromnost, dosljednost, dobronamjernost, plemenitost i jednostavnost pa se često koristi u organizacijama za dobrotvorne svrhe. Ona je izuzetno popularna boja. Osobe koje favoriziraju bijelu boju smatraju se urednima i pedantnima. Također jako su precizne i pomalo sitničave te imaju izražene moralne vrijednosti. Ljudi koji vole bijelu bolju su srdačni i dobri, pa ih često ostali smatraju pomalo monotonima i nezanimljivima (Zjakić, Milković, 2010).

4.8. Crna boja

Crna boja predstavlja noć. Za razliku od bijele boje koja je simbol svjetla, crna je simbol tame. Boja koja se većinom veže za negativne konotacije. Smatra se bojom smrti, zla, nesreće, straha i bijede. Često se u narodu javljaju stereotipna vjerovanja kako životinje crne boje predstavljaju nesreću. Također, negativni junaci i zlikovci prikazani su u crnoj odjeći. Nerijetko je u narodu običaj svakodnevno nošenje crne odjeće u određenom vremenskom periodu, koja odražava tugu i žalost za preminulim bliskim osobama. Crna boja apsorbira sve boje iz spektra, ali za razliku od bijele koja reflektira boje iz spektra, crna nema tu sposobnost. Poznati francuski slikar August Renoir jednom je rekao: *Već četrdeset godina otkrivam da je kraljica svih boja crna* (Brenko, 2009 :37). Crna je snažna, autoritativna boja koja simbolizira uspjeh i moć. Jednako kao i bijela crna je simbol elegancije, formalnosti i prestiža. Kao i plava, crna boja simbolizira dubinu, ali dubinu kojoj se ne nazire kraj, koja je beskonačna. Ona je tajanstvena, mistična te iskazuje strah od nepoznatog. Crna boja jednako kao bijela ima savršene predispozicije da se slaže s drugim bojama. Njezina moć krije se u tome da izvrsno upotpunjuje i naglašava druge boje. Ljudi kojim je crna omiljena boja su suzdržani, neovisni, pa ostavljaju dojam ozbiljnosti i hladnoće. Oni su: hrabri, razboriti, ponosni, nepokolebljivi i odbijaju bilo kakav autoritet. Zato je crna boja raznih boraca i revolucionara. Međutim, osobe koje favoriziraju crnu boju nažalost su skloniji pesimističnim mislima i psihičkim poremećajima poput depresije. Percipiranje crne boje i osjećaja koje budi u ljudima iskazano je u postocima: *crna kod 30 % ljudi izaziva osjećaj misterije, kod 27 % ljudi izaziva osjećaj jačine, 20 % smatra crnu depresivnom bojom i 18 % vrlo konzervativnom* (Zjakić, Milković, 2010 :79). Dakle, iz navedenog vidljivo je kako se simbolika crne boje najviše povezuje sa misterijom.

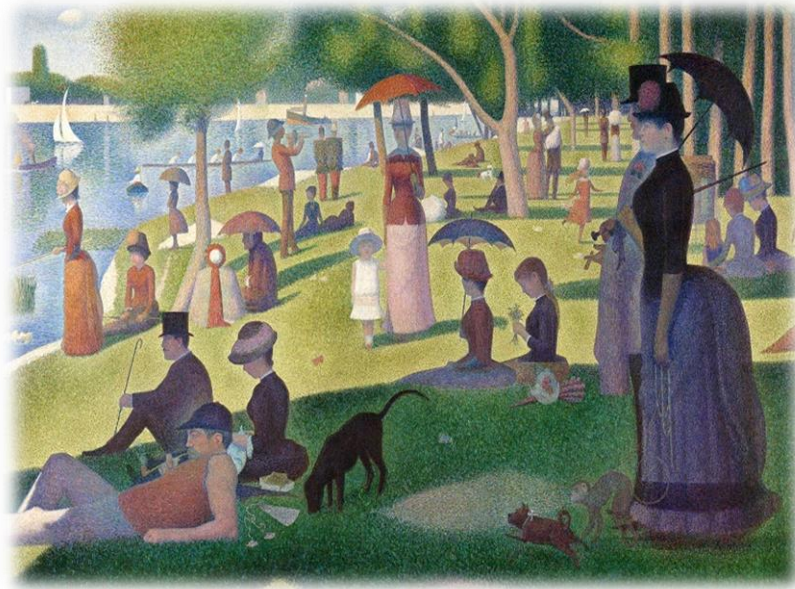
5. POSTIMPRESIONIZAM

Kraj devetnaestoga stoljeća u umjetnosti prožet je mnogim stilovima i pokretima, gdje su težnje umjetnika bile usmjerene prema novoj viziji i koncepciji. Od stilova, najviše se ističu postimpresionizam i simbolizam. Umjetnici, od kojih posebno Van Gogh, Cézanne, Gauguin i Toulouse – Lautrec promovirali su vlastiti izričaj nadahnuti osobnim fantazijama, snovima, duhovnosti, odstupajući od ispraznosti modernog materijalizma, divergentnije tumačili postojanje. Tematika i inspiracija za djela potječu iz vrela klasične, biblijske i srednjovjekovne prošlosti te japanske umjetnosti. Kada govorimo o postimpresionizmu svakako treba spomenuti Rogera Frya, engleskog likovnog kritičara, zaslužnoga za sam naziv postimpresionizam jer ga je prvi upotrijebio s ciljem tumačenja novog pravca u umjetnosti, koji se razvija iz impresionizma te pritom odbacuje realističnost, a umjetnici stvaraju vlastitu estetiku i vizionarska umjetnička djela (Penelope i sur, 2007).

Postimpresionizam je umjetnički pravac koji se nadovezuje na impresionizam, a to znači da postimpresionistički umjetnici koriste impresionističke inovacije i slikarske metode kreirajući vlastiti, osebujni stil. Glavni predstavnici su: Paul Cézanne, Vincent van Gogh, Paul Gauguin i Henri de Toulouse – Lautrec. No, postimpresionizam nije jedini pravac čiji razvitak potječe iz impresionizma. Neoimpresionizam, stilski je pravac predvođen Georgesom Seuaratom i njegovim slikama od kojih je najpoznatija *Nedjeljno popodne na otoku La Grande Jatte*. Glavno obilježje neoimpresionističkog slikarstva je poentilizam, odnosno slikanje točkicama. *U tehnici slikanja, postupak pri kojem se boje ne miješaju na paleti, nego se na platno (ulje), ili na papir (akvarel) nanosi bezbroj sitnih točkica čistih boja, koje se u oku slijevaju i stapaju u određene šare, tonove i nijanse* (poentilizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 5. 10. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48978>). Dakle, jednostavno rečeno suština poentilizma je optičko miješanje boja nastalo nanošenjem boje na platno točkicama.

Za razliku od impresionista, postimpresionisti su smatrali da fokus umjetnosti ne treba biti na lovljenju prolaznog trenutka, već se naglasak stavlja na vlastitu simboliku u djelima. Nadalje, postoji razlika u tematici gdje su postimpresionisti u svojim djelima prikazivali svakodnevni život, stavljajući naglasak na prizore iz seoskog života, a impresionisti su se više fokusirali na prizore iz urbanog svijeta. Također, naglasak je i na impresiji koja se razlikuje između skupine umjetnika iz dva pravca. Impresionisti su svoje impresije bilježili više žurnalistički, dok je kod postimpresionista impresija odraz vlastitog karaktera. Postimpresionisti nisu bili usmjereni na objedinjenu estetiku, već je srž njihovog zajedničkog

interesa traganje za novim načinima prikazivanja predmeta te otvoreniji pristup istraživanja umjetničkog uma. Gledajući stilske karakteristike postimpresionisti su imali veliko povjerenje u boju, koja je imala posebno mjesto u njihovoj umjetnosti. Upravo je „vjera“ u boju bila najjače sredstvo prenošenja emocionalnog, simboličkog i estetskog značenja djela. S jedne strane postimpresionistička umjetnost može se promatrati kao nadogradnja na impresionističku umjetnost, ali s druge strane umjetnost koja dokida s osnovnim postulatima i ograničenjima impresionizma te kreira vlastiti identitet kroz snagu boje i emocije na slikarskom platnu (Brettell, 1999).

Slika 7. Georges Seurat. Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte 1884. – 1886. Ulje na platnu 2, 08 x 3,08 m. The Art Institute of Chicago. Memorijalna kolekcija Helen Birch Bartlet (Penelope i sur. 2007 :909).

5.1. Paul Cézanne

Paul Cézanne, umjetnik koji je svoj slikarski put započeo kao impresionist te se postupno profilirao u postimpresionista, rođen je 1839. godine u Francuskoj. Odrastao je u bogatoj obitelji u Aix-en-Provenceu smještenom na jugu Francuske. Svoje obrazovanje započeo je na studiju prava te ga je 1861. g. ubrzo napustio i preselio se u Pariz na studij umjetnosti. Iako je pohađao slikarsku akademiju, zapravo je više samostalno učio kroz kopiranje Courbetovih i Delacroixovih slika u Louvreu. Courbetovi tamni pigmenti, opčinjenost Delacroixovim romantičarskim djelima i tematskom arogancijom Moneta naslikao je *Moderne Olimpije*, a jedan primjerak je izložio na prvoj impresionističkoj izložbi 1874.g.

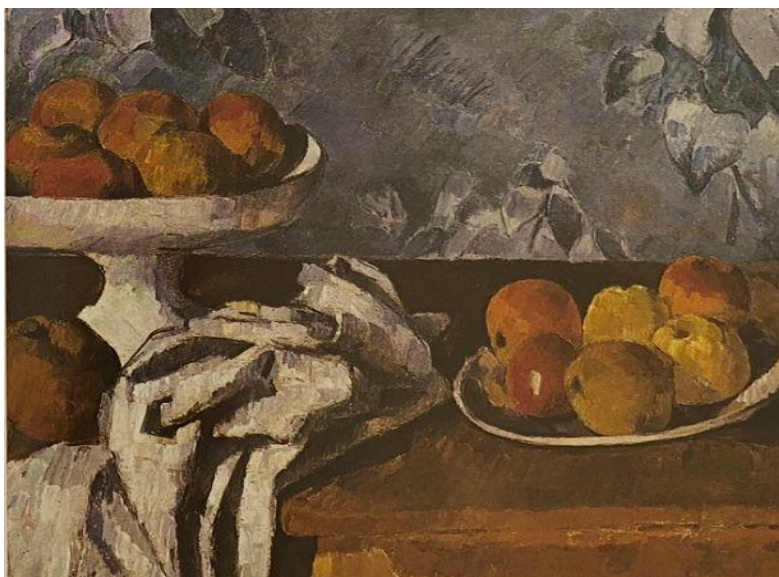
Cézanne je otišao iz Pariza 1872.g. u Auvres na nagovor impresionističkog slikara Camilla Pissarroa, koji mu je ujedno i postao mentor s ciljem stvaranja moderne umjetnosti. U početku Cézanne je slikao pejzaže po uzoru na Pissarroa, a odlikovali su svjetlijim, šarenim tonovima uz dozu emocionalnosti, koja je postala razuzdanija. Najbolji primjer je slika *Mont Sainte Victoire* koju je naslikao u Provansi u periodu od 1885. i 1887. g. Ova slika odraz je tipičnog impresionističkog pejzaža, naslikanog širokim potezima kista ispunjenog svjetlošću i svijetlim tonovima. Panoramski pogled je ujedno plošan i zbijen jer je drveće u prvom planu u istoj ravnini kao nebo u daljini, postignut je žutobijelim tonovima i potezima kista koji okružuju iglice bora tako da se doimaju utisnutim u nebo. Oblici i linije su većinom okomite i horizontalne, na slici isprepleteni su poput mreže. Vijugave i krivudave grane drveta nalaze se u prvom planu, ali i nešto udaljenije na podnožju i planinama. Spoj zelenih pašnjaka i polja u oker boji dodiruju se i daju privid kvadratnih oblika, koji izviruju iz zemlje. Linije i potezi, se preklapaju te doprinose osjećaju dubine i prostora, kao i sjene na vrhu planine. Umjetnik je koristeći sve elemente precizno i detaljno promišljajući stvorio ravnotežu između dvodimenzionalnog i trodimenzionalnog prostora i tako utrošio dosta vremena što je svakako jedna od karakteristika njegovog stvaranja jer su mu za umjetnička djela potrebne godine rada (Penelope i sur, 2007).

Slika 8. Paul Cézanne. *Mont Sainte – Victorie*. Između 1885. i 1887. Ulje na platnu 64, 8 x 92,3 cm. Zaklada Samuela Courtaulda, Institut Courtauld, Art Gallery London (Penelope i sur. 2007 :906).

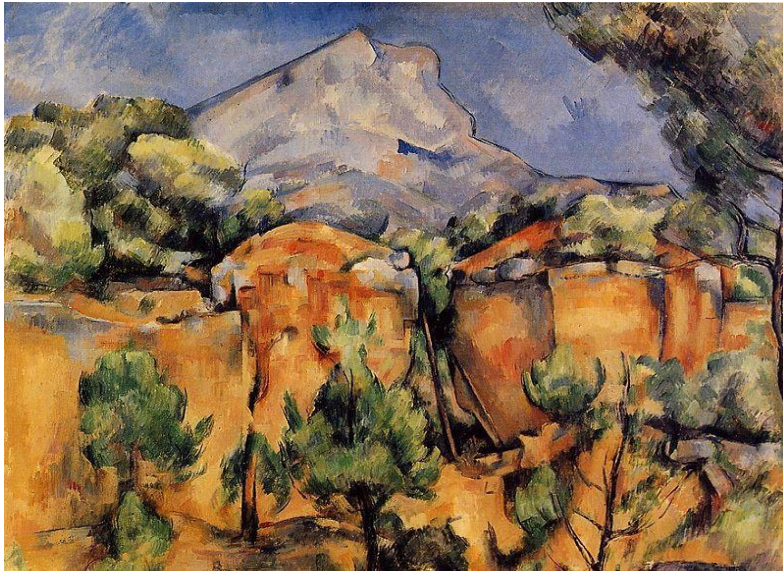
Paul Cézanne nije slikao samo pejzaže, nego i portrete, mrtvu prirodu, slike s figurama najčešće kupače u pejzažu. Slike pejzaža i mrtve prirode najdominantnije su u Cézannovu opusu. Jedna od najpoznatijih zasigurno je slika *Mrtva priroda s jabukama u zdjeli*, naslikao ju je između 1879. i 1883. g. Na slici je naglašena ravnoteža između jabuka, koje se nalaze na tanjuru i u zdjeli te ravnoteža između stolnjaka i tapeta s lišćem. Jabuke su naslikane slojevito, višestrukim potezima i linijom, koja jasno naglašava njihov oblik. Horizontalni rubovi stola uokviruju cijelu kompoziciju. Promatrajući linije, oblike i poteze cijela kompozicija slike odiše nemirnom energijom. Zdjela i tanjur ne gube se u prostoru zbog njihovog stražnjeg dijela, koji je nagnut prema naprijed. Nadalje, slična situacija je i sa stolom čija površina je više nagnuta prema naprijed, iako bi trebala kretati se prema natrag. Dodatni efekt nemira daju tamni nabori na bijelom stolnjaku. Listovi na tapeti jednako dobro, kao jabuke i stolnjak, doprinose trodimenzionalnosti prostora. Umjetnik je težio prikazivanju kroz svoj osobni dojam, za razliku od realističnog prikazivanja te tako kreirao svoj slikarski svijet i pritom ustrajao na vlastitom estetskom izrazu (Penelope i sur, 2007).

Slika 9. Paul Cézanne. *Mrtva priroda s jabukama u zdjeli* 1879. – 1883. Ulje na platnu 43,5 x 54 cm. Ny Carlsberg Glyptotek, Kopenhagen, Danska (Penelope i sur. 2007 :907).

Umjetnost Paula Cézanna u zadnjim godinama života krenula je u apstraktnijem smjeru. Najbolji primjer umjetnikove tendencije k apstrakciji donosi nam slika *Mont Sainte-Victoire viđen iza kamenoloma Bibemus* nastala između 1897. i 1900.g. Naime, od svih slika pejzaža planina Sainte-Victorie je najzastupljenija i ujedno Cézannov najfavoriziraniji motiv. Opsesija, koja je zastupljena na mnogo njegovih slika, njih čak šezdeset. Na ranijim slikama pogleda na planinu dubina je bila naglašenija, dok je na ovoj verziji ona nešto stisnutija zbog elemenata koji se preklapaju. Sliku karakterizira zgusnuta mreža boja, poteza i linija. U prvom planu drveće se utiskuje u stijene kamenoloma, a u desnom gornjem kutu utiskuje se u nebo. Planina i nebo doimaju se pretočeni jedno u drugo, ali ih razdvaja linija koja ocrta vrh. Iako je karakterizira plošnost i zbijenost, slika je obuhvaćena prostorom, svjetlošću i pokretom baš kao ostale impresionističke slike. Ova verzija planine pokazuje uspješan balans u izravnom promatranju prirode i želje da se oblici prirode prikažu apstraktnijim (Penelope i sur, 2007).

Slika 10. Paul Cézanne. Mont Sainte – Victorie viđen iz kamenoloma Bibermus. Između 1897. i 1900. Ulje na platnu 65,1 x 80 cm. Umjetnički muzej u Baltimoreu. Zbirka Cone (Penelope i sur. 2007 :908).

5.2. Vincent van Gogh

Vincent van Gogh, slikarski genij, nažalost taj epitet i priznanje dobio je nakon smrti. Rođen je 30. ožujka 1853. g. u Nizozemskoj. Obrazovanje je započeo na studiju teologije, ali ga je napustio nakon godine dana te je krenuo raditi kao pomoćni učitelj i propovjednik laik. Radio je u rudniku u Belgiji s najsiromašnijima i tako se suočio s bijedom i neimaštinom, u koju je i sam zapao zbog uskraćivanja novca kojega je dobivao kao plaću. Kasnije je postao financijski ovisan o mlađem bratu Theu, čiju je punu podršku imao u ostvarivanju umjetničkih snova. Za vrijeme boravka u belgijskom rudniku Van Gogh je svoje probleme i mučno iskustvo izražavao kroz crtanje. Vincentov život bio je težak, nije se uklapao u način života toga vremena. Imao je poteškoća sa socijalnom interakcijom, nije mogao osnovati obitelj jer se nije mogao brinuti za vlastiti život. Bio je osebujni individualac koji se ne uklapa u zakone svijeta u kojem živi. Umjetnost je bila jedina svijetla točka, u kojoj se artikuliraju svi neuspjesi i nada. Ona je određivala Vincentovu percepciju i njegova razmišljanja o svijetu u kojem živi.

Naime, Van Gogh se 1880. g. odlučio profilirati kao umjetnik, dok je radio u trgovinama umjetnina u Parizu, a pogotovo nakon neuspjeha na studiju teologije i socijalnog rada u rudniku. U listopadu iste godine preselio se u Bruxelles, gdje je upoznao slikara Antona van Rapparda. Njegovi radovi u početku bili su skice detalja, crteži i studije po uzoru na slike J.F. Milleta. Teme kojima se bavio bile su realistične, većinom seljaci u nekim poljoprivrednim radovima i melankolične, mračne žanr-slike. Dvije godine kasnije, Van Gogh napušta Bruxelles i odlazi u Haag, gdje iznajmljuje atelje. Sljedeći Mauvea i hašku školu, Vincent počinje slikati uljem i tako je nastala slika *Na plaži u Scheveningenu*. Za vrijeme Van Goghovog boravka u Scheveningenu cijelo vrijeme je padala kiša i bio je jaki vjetar. Na povratku ja sa sobom ponio dvije slike na kojima je bilo puno pijeska zbog olujnog vremena, a jedna je bila potpuno prekrivena pijeskom pa ga je trebao sastrugati. Promatrajući sliku prisutan je utjecaj Haške škole čija je svrha bila oživljavanje nizozemskog baroknog slikarstva. Na slici je vidljiv debeli nanos boje u smeđim tonovima i naglašavanje paralelnih slojeva što je put k apstrakciji. Također, uočava se i poseban odnos prema boji i predmetima, gdje se boja razdvaja na slici od predmeta u stvarnosti, odnosno stavlja se naglask na pojavnost predmeta i boje, koja postaje fenomen i igra mrlja (Walther, 2006).

Slika 11. Vincent van Gogh. Na plaži u Scheveningenu. Scheveningen, kolovoz 1882. godine. Ulje na papiru na kartonu 34,5 x 51 cm. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh (Walther, 2008 :12).

Nakon boravka u Haagu, Van Gogh se 1883. g. preselio u nizozemsku pokrajinu Drente zbog razilaska s tadašnjim mentorom Mauveom. Razlog razilaska s umjetničkim mentorom leži u samom poimanju slikarstva i umjetnosti. Vincent je smatrao kako slikarstvo treba njegovati osobni izričaj i biti usmjereno na socijalne probleme, a ne isključivo na ljepotu i norme. Nije se dugo zadržao u Drentu te se nakon tri mjeseca provedenog u izolaciji i samoći odlučio vratiti u svoj rodni dom. Iako su se u početku njegovi roditelji teško adaptirali na Vincentovu želju da postane umjetnik, ipak su to s vremenom prihvatili i čak mu napravili atelje u zgradi župnog ureda. Tu je nastala i slika *Seljaci jedu krumpir*, a predstavlja ranu fazu Van Goghovog stvaralaštva, gdje je umjetnikov fokus usmjeren na socijalne teškoće. Naime, zanimljiva je činjenica da je napravio 20 litografija prema ovoj slici, a neke su čak okolni ljudi i kupili po maloj cijeni. Slika *Seljaci jedu krumpir* odraz je svakodnevnice bijede i neimaštine simbolično prikazane u siromašnom i skromnom objedu pet iscrpljenih radnika. U pismima koje je pisao svom bratu, Vincent je naveo kako se stvarno puno trudio ostaviti dojam na promatrača da ljudi koji jedu taj krumpir pod lampom su taj krumpir sami izvadili iz zemlje. Poruku koju je umjetnik želio poslati ovom slikom je da gledatelji shvate da je ovaj objed plod ruku seljaka koji su svojim poštenim radom i trudom zaslužili ovaj obrok. Van Gogh je bio u izrazitoj opoziciji prema prikazivanju seljaka u kako on kaže „slatkastom ozračju“. Naglasak je na dostojanstvu seljaka i njihovoj snazi koja se odražava na licima svakog od njih. Na slici dominiraju tamni tonovi, a iznad pozadine smeđi i žuti tonovi donose dašak svjetline u obliku kontrasta. Promatrajući sliku zanimljivo je kako seljaci, niti komuniciraju, niti se gledaju.

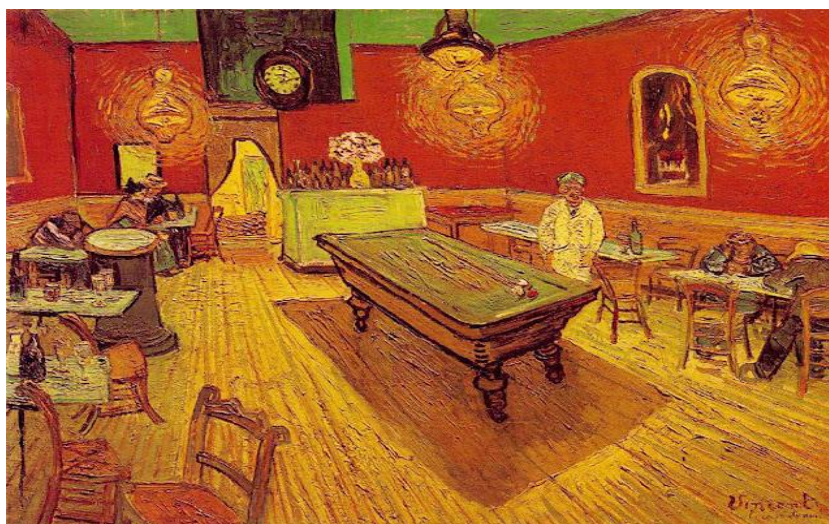
Svaki od njih je u nekom svom svijetu. Upravo je to odraz jednog mirnog, tihog i pomalo melankoličnog ugođaja koji donosi ova slika. Kritike za ovu sliku dobio je od svog prijatelja akademski školovanog slikara Rapparda i time je okončano njihovo prijateljstvo, a Vincent je ostao razočaran i povrijeđen. Rappard je smatrao da su loše proporcije, da su ruke seljaka prekratke i da su im lica otečena. No, Van Goghov slikarski izraz i estetika nisu slavili ljepotu i norme, već realnost, istinski doživljaj stvarnosti prožet osobnim razmišljanjima i komentarima, koji su dio njegovog izričaja. Čar Van Goghovog stvaralaštva je upravo u identifikaciji s vlastitom umjetnošću protkanom trudom, upornošću i vježbom (Walther, 2006).

Slika 12. Vincent van Gogh *Seljaci jedu krumpir*. Neunen, travanj 1885. godine. Ulje na platnu 81.5 x 114,5 cm. Amsterdam Rijksmuseum Vincent van Gogh (Penelope i sur. 2007 :913).

Nakon Nizozemske, Van Gogh se zaputio u Francusku. Prvo je boravio u Parizu, a zatim je otišao malo južnije u Arles. *Sada kada sam vidio more, osjećam koliko je važno biti na jugu i osjetiti da se boja može iskoristiti do krajnjih granica* (Walther, 2006 :31). U početku kad je stigao nije nikoga poznavao pa nije imao modele, već je slikao mostove, drveće, brežuljke, ribarske kućice, općenito pejzaž. Vidljivo je kako Vincent na slikama pejzaža iz Arlesa razvija svoj slikarski stil, posebno se to odnosi na tonsko slikarstvo, koje se spaja s autonomijom boja. Upravo boja dobiva snagu izraza i postaje nositelj značenja slike i osobnog izričaja. Odnosno naglasak je na tome da se boju doživljava subjektivno, a ne objektivno. Van Gogh je svoju pažnju usmjerio i na problem slikanja po noći te kako tamu prikazati bojama. Isto tako trebao je navikavati se i na slikanje pod umjetnom rasvjetom pa je tako nastala slika *Kavana na Place*

Lamartine, noću. Danju bi spavao, a po noći bi boravio u kavani kako bi naslikao turobnu atmosferu, koju odražavaju usamljeni pijanci za stolovima, osoblje, ljubavni par skriven u kutu i igrač biljara. Kroz komplementarni kontrast i borbu crvene i zelene boje umjetnik je želio prikazati užasne ljudske strasti. Cijeli prostor je u žutoj i crvenoj boji poput krvi, dok je u sredini stol za biljar, a okolo žute lampe koje isijavaju narančastu svjetlost. Van Gogh je na ovoj slici bojama kroz motiv kavane želio prikazati mjesto gdje se čovjek uništava, gdje je sklon mračnim i pesimističnim mislima do faze očaja. Kavana je prikazana kao mjesto koje upropaštava čovjeka, u kojem se može opiti, potrošiti sve novce, izgubiti i na kraju doživjeti potpuni slom. Nažalost, i za Vincenta je kavana bila takvo mjesto (Walther, 2006).

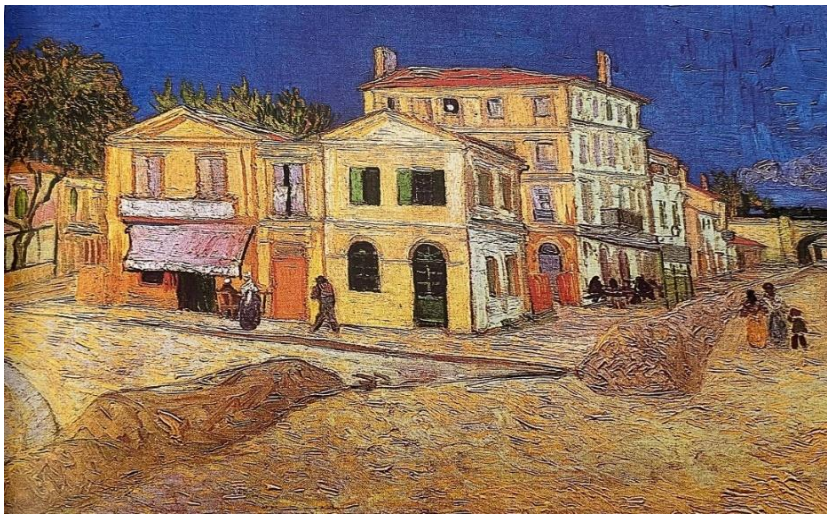

Slika 13. Vincent van Gogh. *Kafić na Place Lamartine, noću. Arles, rujna 1888. godine. Ulje na platnu, 70 x 89 cm. New Haven, Yale University Art Gallery (Walther, 2006 :44).*

Može se primjetiti kako na Van Goghovim slikama dominira jedna boja, a to je žuta. Boja koja ima snažno simboličko značenje i veliku važnost u Vincentovom stvaralaštvu. Upravo zato je i kuću, koju je unajmio u Arlesu dao obojiti u žutu boju te ju je naslikao i nazvao *Žuta kuća*. Zahvaljujući novčanoj pomoći svog brata Thea, Van Gogh je uspio kupiti najosnovnije stvari i useliti se. Za Vincenta je ta kuća bila mjesto gdje se osjećao slobodno i sigurno jer je bila njegov posjed. *Moja kuća je izvana obojana žutom bojom poput maslaca i ima jarko zelena okna na prozorima. Unutra je sve obojano u bijelo, na podu su crvene pločice. Iznad svega se sjaji plavo nebo. Ovdje uistinu mogu živjeti, disati, razmišljati i slikati* (Walther,

2006 :49). Također, kada je napokon imao vlastitu kuću otvorila se mogućnost da ispuni svoju želju i utemelji zajednicu umjetnika. Žuta kuća je za njega bila posebna i označavala je sve što mu je bilo važno, ona je donosila radost, sreću i postala individualnim simbolom. Na slici je vidljivo kako je osim svoje kuće, Van Gogh i ostale kuće prikazao žutom bojom i tako pokazao opčinjenost i preplavljenost žutom bojom, kao i njezinom simbolikom i emocijama koje budi (Walther, 2006).

Slika 14. Vincent van Gogh. Žuta kuća (Vincentova kuća) Arles, rujan 1888. godine. Ulje na platnu, 72 x 91, 5 cm. Amsterdam Rijksmuseum Vincent van Gogh (Walther, 2006 :49).

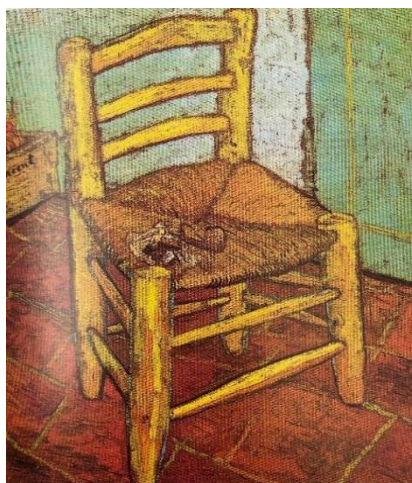
Krajem 19. stoljeća osim postimpresionizma, razvija se i simbolizam, koji je zapravo bio naziv za stanje duha. Simbolisti su smatrali da slikarstvo treba reflektirati emocije prema umjetnosti, svojstvenim predmetima i sredstvima. Odnosno refleksija ne bi trebala biti kopija, već karakter. Osnovni cilj je spoznati bit objekta, a ne ga samo oponašati fotografski. Van Gogh je i krenuo tim putem, a slika *Dvanaest suncokreta u vazi* najbolje dočarava bit spoznavanja objekta umjesto fotografskog oponašanja. Suncokreti su prikazani studiozno precizno, lišće se proteže u svim smjerovima, a debeli nanos boje i svjetlo, koje dolazi iz unutrašnjosti ispred svijetlo plave pozadine, donose slici snažno značenje, koje nadmašuje sami prikaz suncokreta. Oni oslikavaju umjetnikovu maštu, njegovu interakciju i poistovijećenje s njima donoseći tako snažni izričaj. Upravo se kod Vincenta pojavljuje želja za sjedinjenjem s najobičnijim stvarima, koje ga svakodnevno okružuju. Moć njegove mašte dolazi iz nutrine, izraz je jake volje i emocija te ga odmiče od ustaljenosti svijeta u kojem živi (Walther, 2006).ž

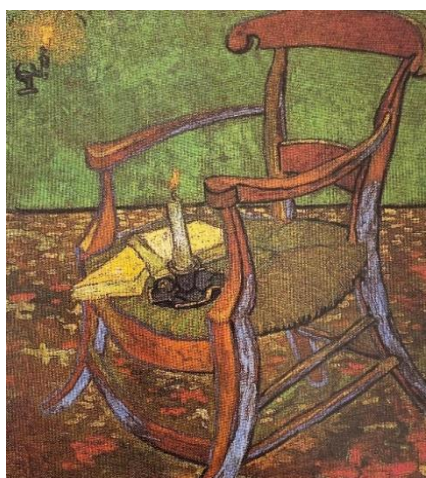
Slika 15. Vincent van Gogh. Dvanaest suncokreta u vazi. Arles, kolovoz 1888. godine. Ulje na platnu, 91 x 72 cm. München, Bayerische Staatsgemaldehyesammulungen, Neue Pinakothek (Walther, 2006 :30)

Boravak i rad u Arlesu polako su postali iscrpljeni. Za razliku od Pariza, gdje je imao priliku nadmetati se s drugim umjetnicima, u Arlesu je sve postajalo isprazno, kao i njegovo raspoloženje. Ipak jedina svjetla točka bila je želja da okupi umjetnike, dočeka Gauguinov dolazak i zajedno s njim osnuje umjetničku instituciju. U to vrijeme Vincentov brat Theo bio je Gauguinov galerist te mu je pružao financijsku podršku. Van Gogh je znao da je Gauguin u teškoj situaciji pa je Theu sugerirao da nagovori Gauguina na dolazak u Arles. Vincent je polako krenio zamišljati život s Gauguinom pa je počeo kupovati i namještaj za njegov dolazak. Također, njegovo stvaralaštvo je bilo usmjereno k opsesiji Gauguinovog dolaska. Unatoč mnogim odgađanjima svog dolaska u Arles, Gauguin je nakon otplate svih dugova od strane Thea Van Gogha u listopadu stigao u Arles. Za Vincenta i njegovo stvaralaštvo to i nije bila baš najbolja odluka jer je zbog općinjenosti postao Gauguinov učenik. Slikali su iste motive, uspoređivali ih i na kraju se prepirali oko umjetničkih vizija. Karakterna razlika između dva umjetnika, borba između Gauguinove racionalnosti i kritičnosti te Van Goghove impulzivnosti i nestrpljivosti polako su dovodile do eskalacije i raskola. Gauguin je Vincenta smatrao romantičarom koji se prepušta imaginaciji koristeći debeli nanos boje. Van Gogh se trudio udovoljiti Gauguinovim zahtjevima i vizijama pa ga je oponašao. Kako je vrijeme odmicalo netrepeljivost je sve više rasla. Gauguin je pisao Theu Van Goghu i žalio se da je doveden u degradiran položaj glede njegovog umjetničkog značaja i da se njihovi stavovi i razmišljanja mnogo razlikuju. *Vincent i ja ne možemo mirno živjeti jer su naši karakteri nepomirljivi. Nužno je da oputujem* (Walther, 2006 :53). Nakon što je saznao za Gauguinovu želju za odlaskom,

Van Goghovo stanje se pogoršalo, njegovi snovi su srušeni. Potaknut svime naslikao je dvije stolice, Gauguinovu i svoju, a predstavljale su dvojicu umjetnika koji više nisu na mjestu gdje su mogli razgovarati. Svoju drvenu stolicu na kojoj su se nalazili lula i duhan naslikao je u žutoj i ljubičastoj boji, simbolizirale su nadu i svjetlost, a Gauguinovu stolicu je prikazao raskošnije sa svijećom i knjigama. Slika Gauguinove stolice sadrži komplementarni kontrast crveno – zeleno, a on je odraz slike noćna kavana i simbolizira beznade i tamu (Walther, 2006).

Slika 16. Vincent van Gogh. Stolica Van Gogha u Arlesu s lulom, Arles, prosinac 1888. godine. Ulje na platnu, 93 x 73,5 cm. London, National Gallery (Walther, 2006 :57).

Slika 17. Vincent van Gogh. Stolica Gauguina u Arlesu s knjigama i cvijećem. Arles, prosinac 1888. godine. Ulje na platnu 93 x 73,5 cm, Amsterdam Rijksmuseum Vincent van Gogh (Walther, 2006 :57)

Vincentovo mentalno zdravlje je svakoga dana sve više bivalo narušeno. Ustajao bi po noći i provjeravao je li Gauguin u svojoj sobi. Gauguin je bio svjestan Van Goghove bolesti te je odlučio da ga neće napustiti. Nažalost, stanje je dovelo do eskalacije kad je jedne večeri Gauguin odlučio prošetati. Vincent ga je cijelo vrijeme pratio u trenutku kad se Gauguin okrenuo i obratio mu se, Vincent je u rukama držao britvu te se okrenuo i vratio kući. Gauguin se osjećao uznemireno pa je odlučio prespavati u hotelu. Ujutru kad se vratio u kuću saznao je da si je Van Gogh zbog teških halucinacija odrezao uho. Vincent je završio u bolnici, a Gauguin je odlučio oputovati bez da ga uopće i posjeti. Van Gogh je proveo u bolnici četrnaest dana. Njegova usamljenost bivala je sve veća. Nije htio ni pozivati druge umjetnike u svoju kuću nakon svega što se dogodilo, misleći pritom da i oni ne izgube razum kao on. Prošlo je četiri tjedna nakon izlaska iz bolnice, a Vincentovo stanje se nije poboljšalo, nego su mu se javili znakovi paranoje jer je počeo umišljati da ga netko želi otrovati. Nastavio je boraviti u bolnici, a o njemu su se skrbili svećenik i liječnik. Jedina utjeha i bijeg od svakodnevnice bila mu je umjetnost.

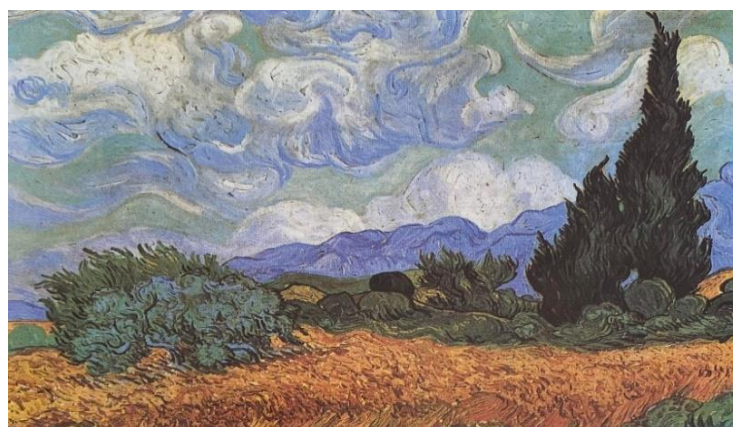
Unatoč svemu, Vincent se pomirio i prihvatio vlastito stanje, te je dobrovoljno odlučio otići u umobolnicu. Bio je svjestan činjenice da će njegovo stanje onemogućiti ono do čega mu je stalo, a to je slikanje. Tako je odlučio zbog vlastitog mira napustiti Arles i otići u Saint Rémy. Tamo je boravio pod nadzorom doktora Gacheta u ustanovi, koja se nalazila na osami i bila okružena maslinicima, vinogradima i pšeničnim poljima, a upravo je krajolik ponovno postao motiv Vincentovog stvaralaštva. Uvjeti u bolnici nisu bili baš dobri, ali je Van Gogh mogao izaći iz ustanove uz pratnju i tako slikati na otvorenom. Slikanje je Vincenta spajalo sa životom, davalo mu hrabrost da prebrodi sve teške trenutke. Prva slika koju je naslikao u Saint Rémyu su *Perunike*, i predstavlja nastavak slika s cvijećem iz Arlesa. Na slici je prikazana raskoš prirode. Hladni kontrast između tamnoplavih cvjetova i šiljastih zelenih listova, koji kao da se kreću, uokviren je komplementarnim kontrastom crvenkastog tla i svijetlo zelene livade bogate cvijećem. Kao protuteža šarenilu slike je bijela perunika, koja se nalazi na lijevoj strani. Cijela slika odiše izrazitom harmonijom kreiranom bojama i oblicima te nas tako zbližava s prirodom što je zapravo i bitan dio Vincentova stvaralaštva. Sinergija s prirodom je za Van Gogha bila posebna, a kroz boje je postala životna i optički vidljiva. Vincent je na slikarskom platnu izražavao sve ono što ga je svakodnevno okruživalo i što je doživljavao. U tome su mu pomagale boje, koje su bile najbolje i najprimjerenije sredstvo njegovog izraza (Walther, 2006).

Slika 18. Vincent van Gogh. Perunike. Saint Rémy, svibanj 1889. godine. Ulje na platnu, 71 x 93 cm. Malibu (California), J. Paul Getty Museum (Walther, 2006 :64)

Nakon niza studija suncokreta Vincent pronalazi novi motiv, čemprese, koji ga zaokupljavaju i postaju glavni motiv na idućim slikama. *Stalno se bavim čempresima. Rado bih s njima napravio nešto slično kao na mojim slikama sa suncokretima, jer me čudi da ih nitko još nije slikao onako kako ih ja vidim. Po svojim linijama i proporcijama lijepi su kao egipatski obelisci* (Walther, 2006: 70). Napravio je nekoliko slika, a najpoznatija je *Žitno polje s čempresima*. Crni, robusni i uspravni čempresi isprekidano naslikani potezima kista, na desnoj strani slike predstavljaju ravnotežu između nesvakidašnjih oblaka koji se kreću u različitim smjerovima i polja žita koji se probijaju između zelenih brežuljaka i plavih obronaka. Slika odaje dojam mira, ali opet nije toliko spokojna, više se čini kao da će mir prestati i doći oluja.

Slika 19. Vincent van Gogh. Žitno polje s čempresima. Saint Rémy, rujan 1889. godine. Ulje na platnu, 72,5 x 91,5 cm. London, National Gallery (Walther, 2006 :69)

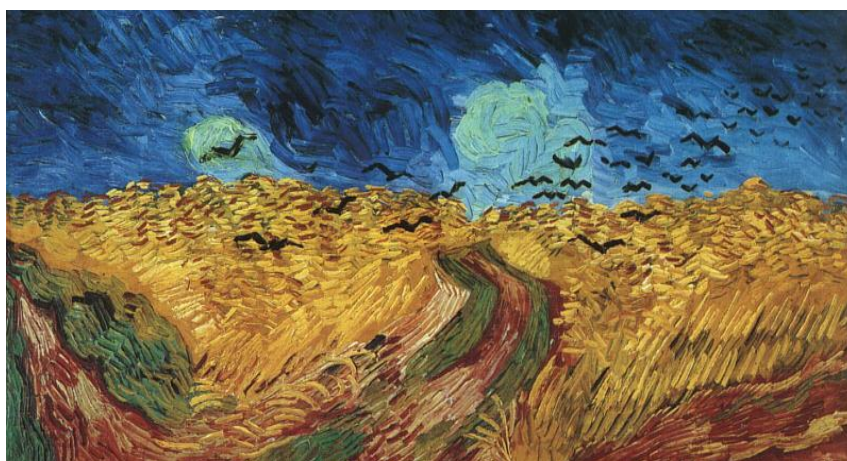

Van Goghovo slikarstvo u Saint Rémyu postalo je dinamičnije: valovite, isprekidane linije koje se prožimaju i energičniji oblici odaju dojam duboke napetosti i uznemirenosti. Ovakav slikarski izraz najbolje odražava slika *Zvezdana noć*, ona je ujedno najvažnija i najpoznatija slika u Vincentovom stvaralaštvu. Zapravo, ovo umjetničko djelo zbog svog značaja i popularnosti je svojevrsno sinonim za Van Goghovo stvaralaštvo. Ova slika razlikuje se od prethodnih jer nije proizvod izravnog posmatranja prirode. Boje, oblici i linije produkt su umjetnikove mašte i bude posebno ozračje. Tamnoplavo, nemirno nebo, ispunjavaju svojom svjetlošću zvijezde i Mjesec, koji se prožima sa Suncem, ostavljaju dojam uznemirenosti, koju povećava snažan slikarski rukopis s brzim i valovitim potezima kista. Koristeći se linijama, na slici Van Gogh gradi kontrastno raspoloženje i tako pojačava učinak. S jedne strane u prvom planu nalazi se mirno selo, naslikano ravnim i kratkim linijama, a s druge strane u drugom planu nemirno nebo s valovitim i zakrivljenim linijama. Tamni čepresi protežu se u visine i toranj crkve, koji se izdiže, protuteža su nemirnom nebu. Zahvaljujući vertikalnim elementima u obliku čempresa i tornja, kompozicija na slici dobiva ravnotežu. No, osim linijama i oblicima, Vincent je kontrast na ovoj slici postigao i bojama. Tako tonovi tamnoplave boje neba, žute boje zvijezda i narančastog Mjeseca tvore kontrast između toplih i hladnih boja. Uz kontrast toplo hladnih boja, javlja se i kontrast između kromatskih i akromatskih tonova, kao i kontrast između svijetlo i tamno: žute zvijezde, narančasti mjesec i tamnoplavo nebo u kromatskim bojama i crni čempresi u akromatskim bojama. Ova slika odraz je Vincentovog oslobađanja bure intenzivnih emocija koje su ga prožimale (Walther, 2006).

Slika 20. Vincent van Gogh. *Zvezdana noć* (čempresi i selo). Saint Rémy, lipanj 1889. godine. Ulje na platnu, 73,7 x 92,1 cm. New York, The Museum of Modern Art (Walther, 2006 :71)

Usamljenost je i dalje pratila Vincenta pa se polako otuđio od svih. Njegov odnos s liječnikom i prijateljem Gachetom bivao je narušen. Ono što je Van Goghu davalo snage bila je umjetnost pa je tako znao u danu naslikati i dvije slike testirajući granice iznemoglosti. *Doživljavam strahotnu jasnoću u trenucima kad je priroda tako lijepa. Nisam više svjestan samoga sebe, a slike se pojavljuju kao u snu* (Walther, 2006 :86). Upravo samoća, tjeskoba i sjeta najbolje se reflektiraju na slici *Žitno polje s gavranima*, koju je naslikao svega mjesec dana prije smrti, a ujedno je i posljednje remek djelo iz njegovog bogatog opusa. Na slici je u prvom planu prikazano polje razgranato na tri puta čiji smjerovi vode u različite pravce, završavaju u polju ili izvan slike. Žitno polje i tamnoplavo nebo udaljavaju se jedno od drugoga, a na njihovoj granici prikazani su gavrani, koji se polako približavaju polju i prednjem planu. Kompozicija slike je jednostavna i horizontalna. Podijeljena je na dvije cijeline, a čine ju plavo nebo i žuto žitno polje. Ponovno su na slici dominantne palete plave i žute boje, a uz njih javljaju se tamnocrvena boja, kojom su naslikani putevi u polju te zelena, kojom je naslikana trava uz poljske puteve. Zsigurno, ova slika po svojoj kvaliteti i snazi je s razlogom posljednje Vincentovo djelo. Svoj život završio je kao umjetnik duboko povezan s vlastitom umjetnošću, koja mu je pružala utjehu, nadu i davala snagu za život. U svom stvaralaštvu osnovne elemente slikarstva boju, kompoziciju i liniju inteligentno je shvaćao i primjenjivao na djelima. Bojom je oživljavao stvari i predmete, kompozicijom emocije i linijom dinamičnost i kretanje. *Što ja tu mogu što se moje slike ne prodaju. No doći će vrijeme kad će ljudi spoznati da vrijede više od novca uloženog za boju* (Walther, 2006 :89).

Slika 21. Vincent van Gogh. *Žitno polje s gavranima*. Auvers – sur- Oise, lipanj 1892. godine. Ulje na platnu, 50,5 x 103 cm. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh. Zaklada Vincent van Gogh (Walther, 2006 :86)

5.3. Paul Gauguin

Paul Gauguin, francuski je slikar, grafičar i kipar rođen 7. lipnja 1848. godine u Parizu. Gauguinovo stvaralaštvo pripada razdoblju postimpresionizma i simbolizma. U svojim djelima njegovao je pomalo primitivni, duhovni i emocionalni izričaj. Njegov otac po zanimanju je bio novinar te se odlučio s obitelji preseliti u Peruu i baviti novinarstvom. Nažalost, to se nije dogodilo jer je umro na putovanju prema Peruu pa su Paul i majka ostali sami i nakon četiri godine boravka u glavnom gradu Limi, odlučili su se vratiti natrag u Francusku. Sa 17 godina Gauguinov životni put odveo ga je u mornaricu, gdje je proveo šest godina ploveći i upoznavajući razna mjesta na svijetu. (Encyclopedia Britannica: Paul Gauguin, 2022).

Gauguin se neko vrijeme bavio bankarstvom, dok ga nije privukla umjetnost pa je 1882. godine dobio otkaz te je svoj put usmjerio prema slikarstvu. Provodio je dosta vremena sa slikarom i prijateljem Camillom Pissarom, s kojim je i studirao. Tijekom druženja s Pissarom, Gauguin se susreo s umjetnošću Paula Cézanna te učestvovao na impresionističkim izložbama od 1881. do 1886. godine. Nakon toga, potraži za inspiracijom i motivima odlazi u francusku pokrajinu Bretanju u maleno selo po imenu Pont – Aven, gdje je provodio vrijeme radeći s umjetnikom Émilom Bernardom. Slikajući skupa stvorili su novi stil, kojem su nadjenuli ime sintetizam čija značajka je bila stvaranje slika sintetički, a to se manifestira kroz slikanje usmjereno na emocije i maštu, a ne na oponašanje i kopiranje stvarnosti. Kako bi to uspjeli i stvorili jedinstvenu, osebujnu umjetnost, oslobodili su se utjecaja civilizacije i pažnju usmjerili na srednjovjekovnu, narodnu, dječju, ali i na mezopotamsku i egipatsku umjetnost. Naročito su ih zaokupljali vitraji iz srednjovjekovne umjetnosti zbog zasićenosti boja, duhovne namjene i cloisonné emajla, koji slično upotrebljava zaobljene olovne pregrade kako bi se razdvojila boja (Penelope i sur, 2007: 917).

Naime, cloisonné je imao utjecaj na Gauguinovo slikarstvo, a upravo se taj utjecaj najbolje reflektira na slici *Vizija nakon propovijedi*. Na slici su prikazane žene nakon odslušane propovijedi o Jakovljevoj borbi s anđelom. Gauguin je na ovoj slici želio ukazati na naivnost i lakovjernu pobožnost žena, koja ih vodi do vjerovanja u trivijalne stvari. U prednjem planu izražen je kontrast u prikazu žena u crnim haljinama s bijelim ovratnikom, koje na glavi nose bijele kape s vrpcama. U drugom planu prikazana je Jakovljeva borba s anđelom. Sam položaj biblijskih likova u borbi podsjeća na oblik krave. Kompoziciju je Gauguin preuzeo iz japanskih grafika te naglasio suprostavljenost između boraca i krava na crvenoj podlozi. Zaobljenost i plošnost oblika u cijeloj kompoziciji doima se takvom da se čini kao da oblici lebde. Gauguin je na ovoj slici želio prikazati naivnu opčinjenost slijepom religioznošću (Penelope i sur., 2007).

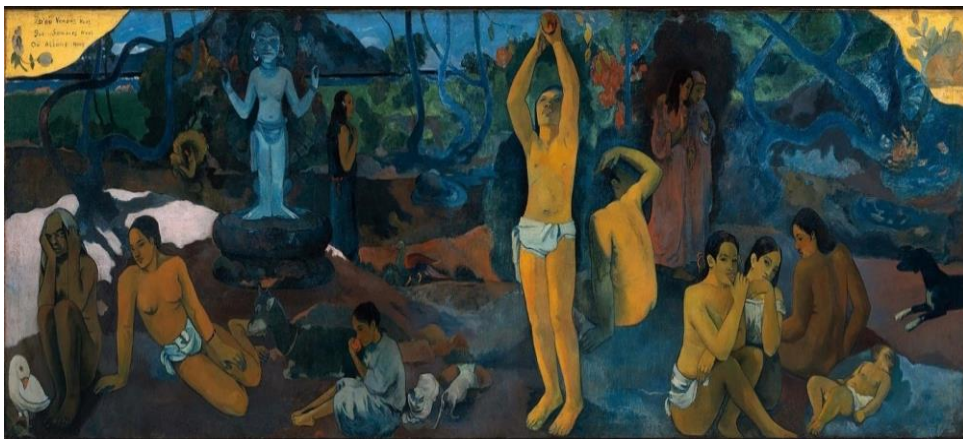
Slika 22. Paul Gauguin. Vizija nakon propovijedi. 1888. Ulje na platnu, 73 x 92,7 cm. Nacionalna galerija Škotske, Edinburg (Penelope i sur., 2007 :917)

Nakon boravka u Bretanji, Gauguin odlazi u Arles kod Van Gogha. No, nije se dugo zadržao svega dva mjeseca zbog oprečnih stajališta između dvojice umjetnika i Vincentovog izrazito lošeg psihičkog stanja, koje je dodatno kulminiralo Gauguinovom prisutnošću. Svoj umjetnički put, Paul Gauguin želio je nastaviti daleko od suvremene civilizacije koja je za njega isprazna, opčinjena materijalizmom i pomalo nezadovoljavajuća. Put ga je odveo na južno pacifički otok Tahiti, gdje je žudio za atrakcijom, netaknutom prirodom i autentičnošću koja bi inspirirala njegov umjetnički duh. Glavno obilježje Gauguinovog slikarstva bili su izglađeni oblici u snažnim bojama, koji stvaraju emocionalnu impresiju. Iako je pomislio da je na otoku pronašao ono za čime je tragao, ipak nije u potpunosti bio zadovoljan smatrajući da je kolonizacija Francuske narušila autentičnost otoka i kulture otočkog stanovništva. Na slikama koje je naslikao tijekom razdoblja provedenog na otoku, vidljiva je promjena u slikarskom rukopisu. Boje više nisu toliko intenzivne, tonovi su nježno varirani, a linije su elegantnije. Što se tiče tematike, ona je vezana za polinezijsku ikonografiju i bajkovite pejzaže (Kutanjac, 1979).

Osim sintetizma Gauguinova umjetnost težila je i simbolizmu. Umjetnički simbolizam karakteriziraju mistične, subjektivne i fantastične teme, u kojima su motivi pretežito uzeti iz klasične književnosti, antičke mitologije, kao i erotski i crkveni motivi (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2022). Gauguinov simbolizam u Bretanji bio je prožet religioznom kompozicijom, koja nije odisala pretjeranom mističnošću, ali je zato boravak na južno pacifičkom otoku daleko od civilizacije omogućio njegov dublji razvoj. Izgrađujući vlastiti opus linija i boja, pojednostavljujućim kompozicijama preuzetih iz otočkih priča, gradio je

simbolizam prepun mističnosti (Rewald, 1978). Kulminacija Gauguinovog stvaralaštva postignuta je slikom *Odakle potječemo? Što smo? Kamo idemo?* Iz samog naslova može se iščitati kako su na slici prikazane tri etape života. Na desnoj strani prikazano je rođenje, na sredini mladost, a na lijevoj strani starost. Ovakve kompozicije bile su zastupljene i u renesansnoj umjetnosti. Prikaz rajskog vrta s bogatim, senzualnim tropskim krajolikom, satkanim od krivoljastih i plošnih oblika doimaju se kao da lagano plutaju prema životnom spokoju u kojem vrijeme staje. U središtu kompozicije dominantan je lik tahićanske Eve. Ovo umjetničko djelo fascinantna je sinergija različitih religija, kultura i umjetničkih razdoblja. Sam kip boga spoj je javanskog Budhe, tahićanske božice Hine i megalita s Uskršnjeg otoka. U prikazima likova gornji dio trupa je uvijen pa asocira na likove iz egipatske umjetnosti, a gornji kutevi u zlatnoj boji s naslovom asociraju na ikone iz razdoblja rane renesanse i Bizanta. Na lijevoj strani slike prikazana je starica u obliku peruanske mumije. Kompoziciju karakterizira duhovnost srednjovjekovnih vitraja te boje i oblici japanskih grafika. Gauguin je smatrao kako umjetnost i civilizacija zapada revitalizaciju treba pronaći izvan okvira tradicije grčko – rimskih oblika i to u egipatskoj, perzijskoj i dalekoistočnoj civilizaciji i umjetnosti. Gusti potezi kista u impasto nanosu i snažan kontrast između toplih i hladnih boja te naglašena ekspresija emocija, karakteristike su postimpresionističkog slikarstva, koje Gauguin nije izostavio na ovom djelu. Umjetnik je uspio u svom naumu prikaza osnovnih mitskih sila koje su fundamentalne za cijelo čovječanstvo (Penelope i sur., 2007).

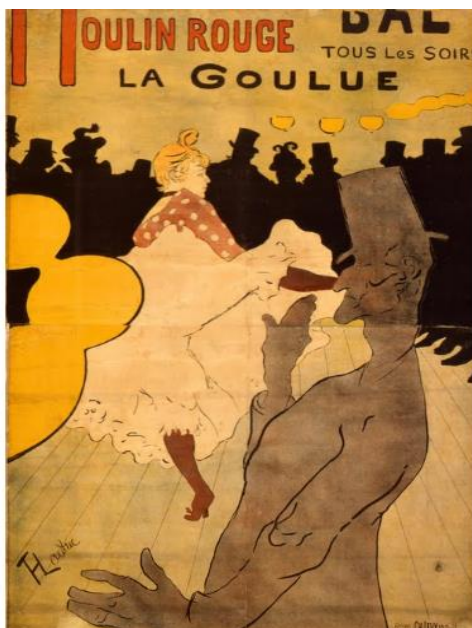

Slika 23. Paul Gauguin. *Odakle potječemo? Što smo? Kamo idemo.* 1897. Ulje na platnu, 1,39 x 3,74 m. Museum of Fine Arts, Boston. Trajna zbirka Arthura Gordona Tompkinsa (Penelope i sur., :217)

5.4. Henri de Toulouse-Lautrec

Henri de Toulouse-Lautrec francuski je umjetnik, a mnogi ga smatraju i jednim od pionira litografije – *najstarija tehnika plošnog tiska, kojoj kao tiskovna forma služi kamena ploča sitnoporozne strukture, npr. ploča od vapnenačkog kamena* (litografija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 11. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36825>). Lautrec je rođen u bogatoj aristokratskoj obitelji. Djetinjstvo je većinom proveo na obiteljskom imanju, a umjetnički talent naslijedio je od oca i djeda, koji su bili nadareni crtači. Henrijeva ljubav prema umjetnosti započela je u dobi od 10 godina, kada je počeo crtati. Bio je patuljastog rasta pa je većinu života proveo živeći u pariškom podzemlju. Neko vrijeme boravio je u studiju Fernanda Cormona, gdje je pohađao akademsko slikanje s naglaskom na razvoj vlastitog stila. No, usprkos Lautrecovom trudu, ipak je napustio studio (Encyclopedia Britannica: Henri de Toulouse-Lautrec, 2022).

Ono što je Henrija posebno zaokupljao je boemski način života pa je mnogo vremena provodio po pariškim kafićima i kabareima, gdje je crpio inspiraciju za svoja umjetnička djela. Prikazivao je popularne zabavljače s posebnim naglaskom na osebujne pokrete i trenutke (Arnason, 2009). Njegova opčinjenost noćnim životom u Parizu, osim inspiracije, pružila mu je oštar uvid u ljudsku psihu. Pažljivo je promatrao i evidentirao sve dijelove pariškog boemskog života, kako bi stilizirano prikazao likove i naglasio njihovu psihološku karakterizaciju. To je savršeno postigao u ograničavanju ljudske osobnosti na nekoliko gesta. Lautrec je svoj umjetnički put pronašao u grafičkom mediju, posebno litografiji. Njegov umjetnički izraz karakteriziraju pojednostavljivanje pokreta i obrisa te korištenje originalnih boja i velikih površina boja, što se posebno ističe na njegovim plakatima (Hunter, 2000). Prvi plakat napravio je 1891. g. *Moulin Rouge – La Goulue* – jedan moderni plakat koji mu je odmah donio slavu pariške publike. Na njemu je vidljiv Lautrecov naturalizam u pokretima, velike površine i jake konture u čistim bojama. Lautrec je polako svoju pažnju potpuno usmjerio k litografiji. I dalje je nastavio raditi plakate od kojih se posebice ističe *Divan Japonais* iz 1892. g. Plakat je služio kao reklama za u to vrijeme poznati kafić. Na njemu je prikazan portret plesačice Jane Avril kao tipične pariške žene s kraja 19. st. Osim plesačice Jane Avril, u publici su prikazani pisac Édouard Dujardin i Yvette Guilbert. Lautrecovi umjetnički radovi odraz su boravljenja u kafićima i kabareima te detaljnim promatranjem ljudi, koji su samo ljudska bića sa svim svojim vrlinama, ali i slabostima (Hunter, 2000).

Slika 24. Henry de Toulouse - Lautrec. Moulin Rouge - La Goulue 1891. Litografija u boji. Indianapolis Museum of Art at Newfields (Penelope i sur., :912)

Slika 25. Henry de Toulouse - Lautrec. Divan Japonais 1892. Litografija, Museum of Modern Art, New York (Dostupno na: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/334197>)

Naime, u Lautrecovom stvaralaštvu osim litografija i plakata prisutne su i uljane slike, a jedna od takvih je *U Moulin Rougeu* iz 1892. g. Na slici je prikazana skupina žena i muškaraca okupljenih oko stola. Umjetnik je u prvom planu prikazao ženu, koju osvjetljava zeleno svjetlo, a u pozadini vidimo i La Goulue dok namješta svoju frizuru. Također, na ovoj slici prikazan je i sam umjetnik Lautrec u svom društvu kako prolazi pokraj La Goulue. Na kompoziciji prevladavaju živahni tonovi zelene i narančaste boje te raskošni kostimi. Atmosfera se doima pomalo bizarnom i nestvarnom s izvrsnim karakternim prikazom likova, što je svojevrsno i Lautrecova specijalnost. Julien smatra kako: *njegovi likovi ostaju ono što jesu; oni čuvaju dostojanstvo i profinjenost koje nedostaju mnogim djelima njegovih suvremenika čije slike karakteriziraju sumnjiva senzualnost kao posljedica vulgarnog realizma. Sklad njegovih finih nijansi otkriva osjetljivu prirodu koju je imao Lautrec.* (Julien, 1992: 89). Njegov slikarski opus karakteriziraju većinom slike u kojima su likovi u noćnim zatvorenim prostorima osvijetljeni jarkom neprirodnom svjetlošću. Jednako kao ostali potimpresionistički umjetnici, Lautrec je također, bio neovisan izgrađivajući svoj vlastiti umjetnički put. Njegov najveći doprinos likovnoj umjetnosti posebno je vidljiv u grafici, odnosno litografiji koju je zapravo utkao u umjetnički svijet.

Slika 26. Henry de Toulouse - Lautrec. *U Moulin rougeu* 1891. Ulje na platnu, Art Institute of Chicago, Chicago (Penelope i sur., 2007 :913)

6. PRAKTIČNO ISTRAŽIVANJE – EKSPRESIJA I SIMBOLIKA BOJA U RAZREDNOJ NASTAVI

6.1. Praktično istraživanje- kombinirani razredni odjel

Cilj istraživanja: Istražiti mogućnosti primjene ekspresije i simbolike boja kroz različite teme i motive u nastavi likovne kulture.

Problem istraživanja: Kako se tema ekspresije i simbolike boja može implementirati u nastavi likovne kulture? Kako individualizirani doživljaj ekspresije i simbolike boja umjetničkog djela može potaknuti učenike na likovno izražavanje?

Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 7 učenika: dvoje učenika prvoga razreda, dvoje učenika drugoga razreda, jedan učenik trećega razreda i dvoje učenika četvrtoga razreda.

Vrsta, metoda, tehnika i instrumenti istraživanja

Provedeno je kvalitativno istraživanje sa deskriptivnom metodom u teorijskom dijelu rada kroz analizu i prikupljanje podataka iz literature. Tehnika ovog istraživanja bila je analiza učeničkih radova, a instrument za prikupljanje podataka bili su učenički radovi.

Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi Tin Ujević Krivodol točnije u Područnoj školi u Ivanbegovini. Treba naglasiti kako je u područnoj školi u Ivanbegovini kombinirani odjel (od prvog do četvrtog razreda), a ukupno je sedam učenika. Istraživanje je napravljeno tako da je održan blok sat u trajanju od 90 minuta. Svaki razred je imao svoj likovni zadatak koji je trebao izvesti, a u sva četiri razreda kao glavna tema zastupljena je Ekspresija i simbolika boja. Istraživanje je provedeno 24. siječnja 2023. godine.

U prvom razredu istraživanje je provedeno u okviru teme Vidljivo - nevidljivo, a podtema je Miješanje boja. Glavni ishod je bio poučiti učenike o osnovnim bojama te kako njihovim miješanjem nastaju izvedene boje, kao i izražavanje bojama u okviru likovnog rada.

U drugom razredu istraživanje je provedeno u sklopu teme Priroda i čovjek, a podtema je Kontrast toplo – hladno. Glavni ishod je bio poučiti učenike o kontrastu između toplih i hladnih boja te izražavanju bojama u okviru likovnog rada.

U trećem razredu istraživanje je provedeno u okviru teme Svijet oko mene, a podtema je Komplementarni kontrast. Glavni ishod je bio poučiti učenike o komplementarnom kontrastu, mrtvoj prirodi i simbolici boja te izražavanju bojama u okviru likovnog rada.

U četvrtom razredu istraživanje je provedeno u okviru teme Slika, pokret, zvuk i riječ, a podtema je Čistoća boje. Glavni ishod je poučiti učenike o čistoći boje, simboličkoj i asocijativnoj ulozi boje te izražavanju bojama u okviru likovnog rada.

Prikaz istraživanja

Istraživanje je provedeno u školskoj godini 2022./2023. i za svaki razred u godišnjem izvedbenom kalendaru pronašla se odgovarajuća tema, podtema i likovna tehnika kojom bi se mogla izraziti ekspresija i simbolika boja.

PRVI RAZRED

NASTAVNA JEDINICA

TEMA: Vidljivo – nevidljivo

PODTEMA: Miješanje boja

LIKOVNO PODRUČJE: Oblikovanje na plohi – slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Osnovne i izvedene boje, dugine boje, miješanje boja, ploha, potez, mrlja

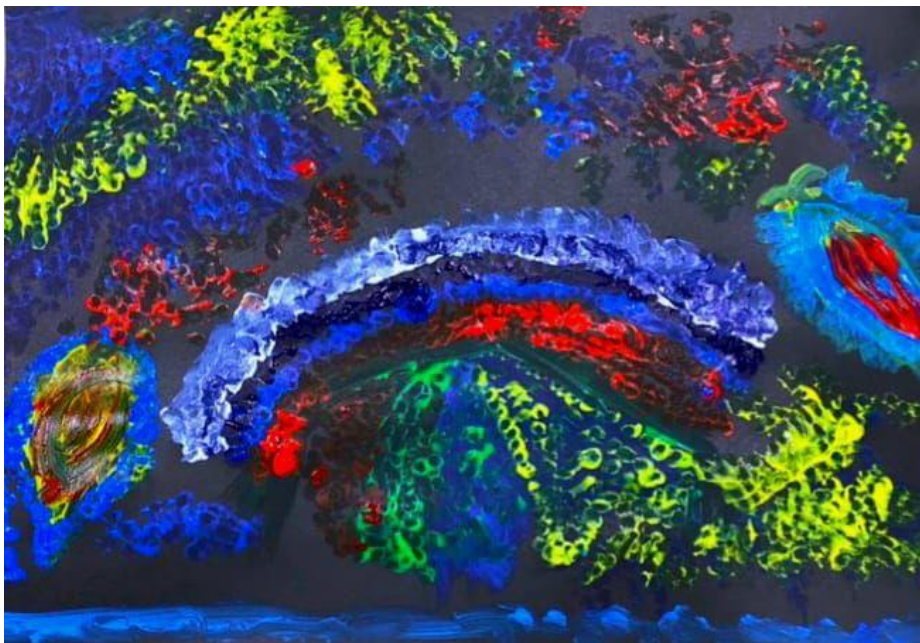
MOTIV: Vatromet

LIKOVNE TEHNIKE I MATERIJALI: Tempera, crni papir iz mape

MOTIVACIJA

U okviru teme Vidljivo – nevidljivo cilj je bio učenike poučiti o osnovnim bojama, miješanju boja i duginim bojama. Na samom početku učiteljica je učenicima demonstrirala rad s temperama. Nakon toga je motivaciju započela pitanjem: *Koje su osnovne boje?* Zatim, učiteljica izvodi pokus miješanja boja. U tri plastične čaše s vodom dodaje prehrambene boje. U prvu čašu dodaje dvije kapi crvene boje i četiri kapi žute boje, u drugu čašu dodaje tri kapi plave boje i šest kapi žute boje i u treću čašu dodaje četiri kapi plave i četiri kapi crvene boje te sve promiješa drvenim štapićem. Učiteljica razgovara s učenicima i zaključuju kako miješanjem osnovnih boja dobivamo izvedene boje. Nakon toga, učiteljica izvodi još jedan pokus. U posudu s vodom dodaje nekoliko kapi prozirnog laka za nokte i uranja crni papir. Izvadi crni papir i stavlja ga na ubrus da se osuši. Zatim, uzima papir i okreće ga iznad svjetiljke kako bi se na

njemu uočile dugine boje. Učenici promatraju i zaključuju kako se radi o duginim bojama. Učiteljica pokazuje učenicima dvije reprodukcije. Prva reprodukcija je slika Georgesca Serauta *Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte*, druga reprodukcija je slika Vincenta van Gogha *Zvezdana noć*. Učiteljica pita učenike: *Kako su naslikane ove dvije slike?* Učenici zaključuju kako je prva slika naslikana točkicama, a druga brzim potezima kista, linijama i mrljama. Nakon toga svi zajedno razgovaraju o bojama. Učiteljica pita učenike: *Koja vam je omiljena boja? Koja boja vam se baš ne sviđa? Što mislite možemo li bojama izraziti neke osjećaje, kao što su primjerice sreća i tuga? Kojim bojama bismo mogli izraziti sreću, a kojima tugu?* Učenik: *Učiteljice meni je najdraža boja svijetloplava, a ne volim baš rozu boju.* Učenica: *Učiteljice ja najviše volim bijelu boju, a najmanje rozu boju.* Učiteljica zatim razgovara s učenicima o vatrometu i najavljuje kako je njihov likovni zadatak temperama naslikati vatromet koristeći se točkicama, linijama i mrljama, ali da pokušaju kroz vatromet, bojama izraziti osjećaje.

Slika 27. Likovni rad učenice 1. razreda

Slika 28. Likovni rad učenika 1. razreda

Likovni radovi učenika pokazuju kako su učenici jako dobro izvršili zadatak. Slikali su točkicama, linijama, mrljama, čak je učenik u jednom trenutku slikao i prstima. Bojama i ekspresijom postigli su šareni vatromet. Što se tiče kompozicije, učenica i učenik su mogli još malo raditi kako bi točkicama, linijama i mrljama ostavili manje praznog prostora na papiru. Jako lijepo su kombinirali osnovne i izvedene boje i stvorili kontrast. Radovi pokazuju dinamičnost vatrometa koja je postignuta ekspresijom boja i potezima kista. Učenici su izrazili svoje dojmove o radovima. Učenica koja je naslikala prvi rad: *Sviđa mi se rad. Ne bih ništa mijenjala. Volim slikati temperama i zadatak mi nije bio težak.* Učenik koji je naslikao drugi rad: *Obožavam slikati temperama. Zadatak mi nije bio težak. Uspio sam napraviti rad. Sviđa mi se rad, samo sam možda trebao još malo ispuniti papir.* Dakle, učenici smatraju kako im likovni zadatak nije bio težak, zadovoljni su sa svojim radovima i smatraju da su uspješno izvršili zadatak.

DRUGI RAZRED

NASTAVNA JEDINICA

TEMA: Priroda i čovjek

PODTEMA: Kontrast toplo - hladno

LIKOVNO PODRUČJE: Oblikovanje na plohi – slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Osnovne i izvedene boje, kontrast toplo - hladno

MOTIV: Neobično stablo

LIKOVNE TEHNIKE I MATERIJALI: Tempera, bijeli papir iz mape

MOTIVACIJA

U okviru teme Priroda i čovjek cilj je bio učenike poučiti o osnovnim bojama, izvedenim bojama i kontrastu toplo – hladno. Na početku učiteljica učenicima pokazuje zagonetke o osnovnim bojama. Zadatak učenika je odgonetnuti o kojoj se boji radi u pojedinoj zagonetki. Zatim, učiteljica pita učenike: *Koju boju ćemo dobiti ako pomiješamo crvenu i žutu? Koju boju ćemo dobiti ako pomiješamo žutu i plavu? Koju boju ćemo dobiti ako pomiješamo crvenu i plavu?* Učiteljica razgovara s učenicima o bojama i govori im kako bojama možemo izražavati toplinu i hladnoću. Pita učenike: *Kojim bojama bismo mogli izraziti toplinu, a kojim bojama hladnoću?* Zaključuju kako su crvena, žuta i narančasta tople boje, a plava, zelena i ljubičasta hladne boje. Nakon toga učiteljica postavlja pitanje: *Znate li što je to kontrast? Možete li navesti primjer kontrasta?* Učenik: *Nešto može biti veliko, nešto može biti malo.* Učenik: *Dan i noć, crno i bijelo.* Učiteljica objašnjava učenicima kako postoji kontrast između toplih i hladnih boja te im pokazuje reprodukciju Paula Gaugina *Trznica*. Učenici razgovaraju s učiteljicom, uočavaju kontrast toplo – hladno. Nakon toga učiteljica govori učenicima kako bojama možemo osim topline, hladnoće, kontrasta izraziti i osjećaje. Pita učenike: *Koja vam je omiljena boja? Koja boja vam se baš ne sviđa? Kojim bojama bismo mogli izraziti sreću, a kojima tugu?* Učenik: *Učiteljice meni je omiljena crna boja, a ne volim rozu boju.* Učenik: *Učiteljice meni je najdraža plava boja, a ne volim crnu i rozu boju. Žutom bojom bi izrazio sreću, a ljubičastom bojom tugu.* Učiteljica učenicima pokazuje fotografije neobičnih stabala i razgovara s učenicima. Najavljuje kako je njihov likovni zadatak temperama naslikati neobično stablo koristeći kontrast toplo – hladno te kroz motiv neobičnog stabla bojama izraziti neke osjećaje.

Slika 29. Likovni rad učenika 2. razreda

Slika 30. Likovni rad učenika 2. razreda

Već na prvi pogled radovi učenika drugoga razreda pokazuju razliku u izrazu i poimanju likovnog zadatka. Obojica učenika su na svojim radovima koristili kontrast toplo hladno te tako pokazali razumijevanje likovnog pojma. Na radu učenika koji se nalazi na desnoj fotografiji dominiraju hladni tonovi, dok na radu drugog učenika imamo ravnotežu između toplih i hladnih tonova. Prilikom izvedbe likovnog zadatka učenici su se možda mogli još malo potruditi i ne žuriti te biti uredniji. Koliko su brzo završili zadatak govori činjenica kako je jedan učenik imao vremena za naslikati još jedan rad s motivom mrtve prirode. Gledajući zadani motiv „Neobično stablo“ jedan učenik se odlučio za jednostavni, pomalo šablonski prikaz stabla, dok je drugi učenik svoje stablo prikazao pomalo apstraktno koristeći se bojama i oblicima. Učenici su izrazili svoje dojmove. Učenik koji je naslikao prvi rad: *Zadovoljan sam sa svojim radom. Najdraže mi je slikati temperama. Na svom radu bi promijenio stablo, ne vidi se baš najbolje da se radi o stablu, ali mislim da sam uspio izvršiti zadatak.* Učenik koji je naslikao drugi rad: *Jako mi se sviđa moj rad. Ne volim crtati, ali volim slikati temperama. Na svom radu ne bih ništa mijenjao i mislim da sam uspješno izvršio zadatak.* Možemo reći kako su učenici na kraju uspješno izvršili zadatak te naučili novi likovni pojam (kontrast toplo – hladno) i primjenili ga na svojim likovnim radovima.

TREĆI RAZRED

NASTAVNA JEDINICA

TEMA: Svijet oko mene

PODTEMA: Komplementarni kontrast

LIKOVNO PODRUČJE: Oblikovanje na plohi – slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Komplementarni kontrast, mrtva priroda

MOTIV: Vaza s cvijećem

LIKOVNE TEHNIKE I MATERIJALI: Tempera, bijeli papir iz mape

MOTIVACIJA

U okviru teme Svijet oko mene cilj je bio učenike poučiti o komplementarnom kontrastu i mrtvoj prirodi. Na početku učiteljica s učenicima ponavlja sve što su naučili o bojama te priprema jedan crveni krug i pokraj njega bijelu plohu. Govori učenicima kako je njihov zadatak 30 sekundi gledati u crveni krug sa što manje treptanja i nakon toga skrenuti pogled na bijelu plohu. Vrlo je važno da učenici budu usredotočeni na crveni krug. Kao rezultat vježbe na bijeloj plohi bi se trebao pojaviti zeleni krug. Nakon toga učenici promatraju Ostwaldov krug boja i pronalaze te dvije boje. Učiteljica ih pita: *Kako su na krugu smještene crvena i zelena boja?* Objašnjava učenicima kako se ove dvije boje nalaze na suprotnim stranama kruga i nadopunjuju se, a to znači da par boja crvena i zelena u sebi sadržavaju sve tri osnovne boje. Učiteljica objašnjava učenicima kako crvena i zelena boja čine komplementarni kontrast, odnosno da su te boje komplementarni parovi. Govori učenicima da promotre krug boja i pita ih: *Uočavate li još neke komplementarne parove? Zaključuju kako osim crvene i zelene, komplementarni kontrast čine plava i narančasta te žuta i ljubičasta boja.* Učiteljica pita učenike: *Koja vam je omiljena boja? Koja boja vam se baš ne sviđa? Što mislite možemo li bojama izraziti neke osjećaje, kao što su primjerice, sreća i tuga?* Učenica: *Ja volim boje, a omiljena boja mi je roza.* Nakon toga učiteljica učenicima pokazuje slike Vincenta van Gogha *Autoportret* i Paula Gaugina *Žena s mangom*. Razgovara s učenicima, analiziraju reprodukcije, uočavaju komplementarni kontrast... Zatim, pokazuje učenicima još jednu reprodukciju od Vincent van Gogha *Suncokreti* i Paul Cézannea *Košara s jabukama*. Pita učenike: *Što se nalazi na slikama? Znaite li što je mrtva priroda?* Učenik 1. razreda: *Učiteljice, mrtva priroda je umjetno cvijeće.* Učenik 4. razreda: *Mrtva priroda je kada slikar naslika na papiru neki dio prirode i on se ne može pomicati.* Učiteljica učenicima govori kako je njihov današnji likovni zadatak naslikati mrtvu prirodu (vazu s cvijećem), koristeći komplementarni kontrast bojama izraziti vlastitu simboliku i emocije..

Slika 31. Likovni rad učenice 3. razreda

Likovni rad učenice primjer je vrlo uspješno izvedenog zadatka. Učenica je shvatila likovne pojmove komplementarni kontrast i mrtva priroda i to uspješno primjenila na svom likovnom radu. Učenica se na svom radu jako lijepo poigrala sa komplementarnim kontrastom na način da je u prikazu koristila sve komplementarne parove boja. Također, rad je jako uredan, a kompozicija je dobra, iako je učenica možda mogla naslikati još cvjetova. Zanimljiv je prikaz ljubičice u komplementarnim bojama gdje je stabljikama umjesto zelenom, prikazana žutom bojom, upravo s ciljem postizanja komplementarnog kontrasta. Učenica je izrazila svoje dojmove o likovnim radu: *Zadovoljna sam sa svojim radom i ne bih ništa promijenila, ispao je onako kako sam zamislila. Izvršila sam zadatak, iako sam se bojala da neću stići na vrijeme.* Dakle, likovni zadatak je uspješno realiziran, rad je lijep i uredan, a učenica je zadovoljna.

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNA JEDINICA

TEMA: Slika, pokret, zvuk i riječ

PODTEMA: Čistoća boje

LIKOVNO PODRUČJE: Oblikovanje na plohi – slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Čistoća boje, degradacija boje

MOTIV: Mrtva priroda

LIKOVNE TEHNIKE I MATERIJALI: Tempera, bijeli papir iz mape

MOTIVACIJA

U okviru teme Slika, pokret, zvuk i riječ cilj je bio učenike poučiti o čistoći boje i degradaciji boje. Na početku učiteljica s učenicima kroz kviz ponavlja likovne pojmove (vrste boja i njihova svojstva). Zatim, pokazuje učenicima fotografiju duge i pita: *Znate li što je to čistoća boje? Koje su čiste boje? Što će se dogoditi ako primjerice plavoj boji dodajemo sivu boju?* Učiteljica demonstrira učenicima degradaciju boje tako što plavoj boji postepeno dodaje sivu boju. Pita učenike: *Uočavate li kakvu promjenu? Što se dogodilo s plavom bojom?* Objašnjava učenicima kako dodavanjem sive boje plava boja gubi svoju čistoću, a to se naziva degradacija boje. Učiteljica učenicima pokazuje sliku od Vincenta van Gogha: *Žitno polje s gavranima*. Razgovara s učenicima i analizira boje na slici. Nakon toga pita učenike: *Imate li svoju omiljenu boju? Koju boju najmanje volite?* Učenik: *Najviše volim bijelu boju, a najmanje ljubičastu i rozu.* Učenik: *Moja omiljena boja je crvena, volim sve boje.* Učiteljica pita učenike: *Kako biste pomoću boja opisali godišnja doba?* Učenici razgovaraju s učiteljicom i bojama opisuju godišnja doba. (Proljeće – zelena, žuta, crvena, Ljeto – crvena, narančasta, žuta i plava, Jesen – žuta, narančasta, crvena, smeđa, Zima – plava, bijela). Učiteljica govori učenicima kako svaka boja ima određeno značenje koje nazivamo simbolika. Razgovara s učenicima o simbolici boja (crvena boja – simbolizira ljubav, život, plava boja – simbolizira nebo, more, mir, žuta boja – simbolizira Sunce, radost)...Nakon toga, učiteljica pokazuje učenicima sliku od Vincenta van Gogha *Suncokreti* te razgovara s učenicima o njihovim doživljajima slike, kao i o simbolici boja. Zatim, najavljuje kako je likovni zadatak naslikati mrtvu prirodu koristeći se čistim i degradiranim tonovima boja te na motivu mrtve prirode bojama prenijeti osjećaje i stvoriti vlastitu simboliku.

Slika 32. Likovni rad učenika 4. razreda

Slika 33. Likovni rad učenika 4. razreda

Likovni radovi učenika četvrtog razreda pokazuju dobru izvedbu praktičnog likovnog zadatka. Učenici su imali slobodu u odabiru motiva iz mrtve prirode. Jedan učenik je odabrao vazu s cvijećem, a drugi košaru i jabuke. Likovne pojmove koje su učenici trebali usvojiti su čistoća i degradacija boje. Na radovima je vidljivo kako su učenici razumijeli zadatak te su pokušali varirati čiste i degradirane tonove boje. Na radu učenika koji prikazuje vazu s cvijećem, između ostaloga, vidljiva je dobra primjena kontrasta toplo – hladno (žuta podloga – plava pozadina) kao i komplementarnog kontrasta (crveni cvjetovi – zelena stabljika). Rad učenika na kojem je naslikana košara i jabuke, također je primjer komplementarnog kontrasta između crvenih jabuka i zelene trave. Kompozicija je dobra, možda je na drugom radu ona mogla biti malo bolja u prikazu košare i jabuka. Učenici su iskazali svoje dojmove. Učenik koji je naslikao Košaru i jabuke: *Rad mi se sviđa jer sam koristio komplementarni kontrast. Sviđaju mi se i tonovi boje na jabukama. Zadovoljan sam i sa travom, htio sam da mi bude u svijetlim i tamnim tonovima zelene boje.* Učenik koji je naslikao Vazu s cvijećem: *Inače ružno slikam temperama, ali ovaj rad mi se baš sviđa jer sam se potrudio. Jedino što bih promijenio je vrh vaze koji sam trebao naslikati u svijetlim tonovima.* Možemo reći kako su se učenici potrudili, razumijeli likovne pojmove, uspješno izvršili zadatak stvorivši uredne i lijepe radove.

6.2. Praktično istraživanje – redoviti razredni odjel

Cilj istraživanja: Istražiti mogućnosti primjene ekspresije i simbolike boja kroz različite teme i motive u nastavi likovne kulture.

Problem istraživanja: Kako se tema ekspresije i simbolike boja može implementirati u nastavi likovne kulture? Kako individualizirani doživljaj ekspresije i simbolike boja umjetničkog djela, može potaknuti učenike na likovno izražavanje?

Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 20 učenika, 11 učenika trećega razreda i 9 učenika četvrtoga razreda.

Vrsta, metoda, tehnika i instrumenti istraživanja

Provedeno je kvalitativno istraživanje sa deskriptivnom metodom u teorijskom dijelu rada kroz analizu i prikupljanje podataka iz literature. Tehnika ovog istraživanja bila je analiza učeničkih radova, a instrument za prikupljanje podataka bili su učenički radovi.

Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi Petar Zoranić Nin, odnosno u Područnoj školi Vrsi u trećem i četvrtom razredu, a ukupno je 20 učenika. Održan je blok sat u trajanju od 90 minuta. Svaki razred je imao svoj likovni zadatak koji je trebao izvesti, a u oba razreda kao glavna tema zastupljena je Ekspresija i simbolika boja. Istraživanje je provedeno 28. travnja 2023. godine.

U trećem razredu istraživanje je provedeno u okviru teme Umjetnost i zajednica, a podtema je Autoportret. Glavni ishod je bio poučiti učenike o simbolici i asocijativnosti boja, autoportretu te izražavanju bojama u okviru likovnog rada.

U četvrtom razredu istraživanje je provedeno u okviru teme Slika, pokret, zvuk i riječ, a podtema je Optičko miješanje boja. Glavni ishod je bio poučiti učenike o optičkom miješanju boja, rasteru točaka i crta, simbolici i asocijativnosti boja te izražavanju bojama u okviru likovnog rada.

Prikaz istraživanja

Istraživanje je provedeno u školskoj godini 2022./2023. i za svaki razred u godišnjem izvedbenom kalendaru pronašla se odgovarajuća tema, podtema i likovna tehnika kojom bi se mogla izraziti ekspresija i simbolika boja.

Vrednovanje i analiza učeničkih radova

Nacionalni Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura sadržava tablicu sa elementima vrednovanja, koje se temelje na domenama te ukazuju na različite segmente znanja, vještina i sposobnosti učenika. Vrednovanje učeničkih radova temeljilo se na praćenju aktivnosti učenika koje su dovele do stvaranja i izvođenja praktičnog likovnog zadatka. Tablica sadržava tri kategorije (vrlo uspješni, uspješni i manje uspješni) u koje se svrstavaju učenički radovi u skladu s kriterijima koji procjenjuju kvalitetu i uspješnost likovnih radova.

Tablica 1. Prikaz kriterija vrednovanja

VRLO USPJEŠNI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Učenik je motiviran i odgovorno pristupa radu. ➤ Učenik razvija kreativne ideje, teži improvizaciji i samostalno izvršava zadani zadatak. ➤ Učenik ispravno koristi likovnu tehniku, smisleno kombinira boje i vrlo uspješno realizira likovni problem.
USPJEŠNI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Učenik je motiviran za rad, razumije likovni zadatak, ali mu je potrebna mala pomoć pri realizaciji. ➤ Učenik ispravno koristi likovnu tehniku, dobro kombinira boje, u radu je malo prisutna neurednost. ➤ Učenik ispravno koristi likovnu tehniku i uspješno realizira likovni problem.
MANJE USPJEŠNI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Učenik nije motiviran i radu ne pristupa odgovorno. ➤ Učeniku je potrebna kontinuirana pomoć u realizaciji likovnog problema, te ga je potrebno motivirati postavljajući dodatna pitanja. ➤ Učenik nije uredan, nedostaje mu kreativnosti, dobro ne kombinira boje i nije uspješno ovladao likovnom tehnikom prilikom izvedbe likovnog zadatka.

TREĆI RAZRED

NASTAVNA JEDINICA

TEMA: Umjetnost i zajednica

PODTEMA: Autoportret

LIKOVNO PODRUČJE: Oblikovanje na plohi – slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Kolorističko izražavanje, simbolika i asocijativnost boja, autoportret

LIKOVNE TEHNIKE I MATERIJALI: Tempera, bijeli papir iz mape

MOTIVACIJA

U okviru teme Umjetnost i zajednica cilj je bio učenike poučiti o simbolici boja, autoportretu te kolorističkom izražavanju. Na početku učiteljica učenike upoznaje s pojmom boje. Na Ostwaldovom krugu učenici analiziraju i prepoznavaju osnovne, izvedene i tercijarne boje. Zatim, učiteljica govori učenicima kako su boje svakodnevno prisutne u našoj okolini. Na ppt prezentaciji pokazuje učenicima fotografije semafora i prometnih znakova. Pita ih: *Što nam poručuju boje na semaforu i prometnim znakovima?* Nakon toga učiteljica im pokazuje fotografije gljive muhare i kameleona. Razgovara s učenicima. Zaključuju kako primjerice, crvena boja označava opasnost. Učiteljica pita učenike: *Što predstavljaju crvena, plava, žuta, zelena boja, odnosno na što vas asociraju?* Učenici govore kako crvena boja ih asocira na vatru, žuta na sunce, plava na more i zelena na prirodu. Učiteljica objašnjava učenicima kako boje kriju određena značenja i kako bojama možemo izraziti i neke osjećaje. Govori učenicima kako su hodnici u školi žute boje. Pita ih: *Kakvo je onda značenje žute boje, koje osjećaje ona budi u nama?* Učenici odgovaraju kako žuta boja predstavlja radost i zato bi se u školi trebali osjećati sretno. Učiteljica na ploču zapisuje pojam simbolika i asocijativnost boja. Nakon toga pokazuje im dvije reprodukcije: Vincent van Gogh: *Autoportret sa sivim šeširom* i Paul Gauguin: *Autoportret s aureolom i zmijom*. Pita učenike: *Što prikazuju ove slike? Zna li što je autoportret?* Učiteljica objašnjava učenicima kako je autoportret umjetnikov prikaz samoga sebe. Zapisuje pojam na ploču. Nakon toga učiteljica zajedno s učenicima analizira slike, uočavaju što je neobično na slikama, kakvim potezima su naslikane, što bi boje mogle simbolizirati itd. Učiteljica pokazuje na ppt prezentaciji učenicima fotografije oslikanih lica plemena Huli s Papua Nove Gvineje te zajedno s učenicima analizira boje i ukrase. Objasnjava učenicima kako su mnogi ljudi oslikavali lice te tako iskazivali neke poruke. Učiteljica učenicima govori kako je njihov današnji praktični zadatak naslikati vlastiti autoportret koji će prenositi neku poruku. (Npr. Kako bi izgledali ukrasi i boje na licu koje bi govorele ja sam sretan ili ja sam opasan?).

Primjer vrlo uspješnog rada

Slika 34. Vrlo uspješan rad učenika 3. razreda

Likovni rad učenika prikazuje iznimno dobro shvaćanje likovnog problema. Učenik je odgovorno, motivirano pristupio izvođenju likovnog zadatka. Pokazao je dozu improvizacije i smisljeno je kombinirao, kako osnovne i izvedene boje, tako tople i hladne boje stvarivši kontrast. Vidljivo je kako je učenik vrlo uspješno i ispravno ovladao likovnom tehnikom. Također, kompozicija rada i same proporcije koje su bitna značajka u prikazivanju portreta ili autoportreta, su na izrazito zadovoljavajućoj razini. Može se zaključiti kako je rad uredan te je učenik uz dozu kreativosti i motivacije vrlo uspješno samostalno, realizirao likovni zadatak.

Primjer uspješnog rada

slika 35. Uspješan rad učenice 3. razreda

Likovni rad učenice pokazuje shvaćanje likovnog problema. Učenica je uz malu pomoć odgovorno i motivirano pristupila izvođenju likovnog zadatka. Dobro je kombinirala boje, posebno tople i hladne boje te tako stvorila kontrast. Vidljivo je kako je učenica uspješno i ispravno ovladala likovnom tehnikom. Također, kompozicija rada i same proporcije koje su bitna značajka u prikazivanju portreta ili autoportreta, su na vrlo zadovoljavajućoj razini. Može se zaključiti kako je rad većinom uredan (možda na nekim djelovima malo neuredan) te je učenica uz dozu kreativosti i motivacije uspješno realizirala likovni zadatak.

Primjer manje uspješnog rada

Slika 36. Manje uspješan rad učenika 3. razreda

Likovni rad pokazuje kako učenik nije najbolje shvatio likovni problem. Učenik je uz kontinuiranu pomoć u obliku dodatnih pitanja i podpitanja, brzopleto i nemotivirano pristupio izvođenju likovnog zadatka. Nije baš najbolje i smisleno kombinirao boje. Vidljivo je kako je učenik manje uspješno ovladao likovnom tehnikom. Također, kompozicija rada i same proporcije koje su bitna značajka u prikazivanju portreta ili autoportreta, nisu na zadovoljavajućoj razini. Može se zaključiti kako je likovni rad pomalo neuredan te je možda plod nedostatka učenikovog razumijevanja likovnog problema, smanjene kreativnosti i brzopletosti koja je dovela do manje uspješne realizacije likovnog zadatka.

Tablica 2. Prikaz uspješnosti za 3. razred

VRLO USPJEŠNI	2
USPJEŠNI	5
MANJE USPJEŠNI	4

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNA JEDINICA

TEMA: Slika, pokret, zvuk i riječ

PODTEMA: Cirkus po slici G. Serauta

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje i crtanje

LIKOVNI POJMOVI: Optičko miješanje boja, raster točaka i crta, simbolika i asocijativnost boja

LIKOVNE TEHNIKE I MATERIJALI: Flomasteri, bijeli papir iz mape

MOTIVACIJA

Učiteljica s učenicima kroz kviz ponavlja likovne pojmove (boja, vrste boja i njihova svojstva). Zatim, govori učenicima kako postoje dva načina miješanja boja: Mehaničko miješanje i optičko miješanje boja. Demonstrira i objašnjava učenicima kako je mehaničko miješanje boja ono koje se izvodi na slikarskoj paleti dodavanjem jedne boje drugoj, primjerice žute boje crvenoj kako bismo dobili narančastu. Nakon toga, pita učenike: *Znate li možda kako se izvodi optičko miješanje boja?* Učiteljica pričvršćuje magnetom bijeli papir, uzima žuti i plavi flomaster i točkanjem izvodi optičko miješanje boja. Nakon toga pozove učenike da i oni pokušaju točknjem izvesti optičko miješanje boja. Učiteljica razgovara s učenicima i na ploču zapisuje pojam optičko miješanje boja. Nakon toga pokazuje učenicima sliku od Georgesa Seurata *Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte*. Učenci zajedno s učiteljicom promatraju, analiziraju sliku te uočavaju optičko miješanje boja. Učiteljica učenike upoznaje s novim pojmom raster, objašnjava im kako je raster geometrijski pravilan uzorak linija ili točaka. Zapisuje na ploču pojam raster. Nakon toga učiteljica pita učenike: *Jeste li možda nekada gledali ili bili u cirkusu? Što vam se posebno dojmilo?* Pokazuje učenicima sliku Georgesa Serauta *Cirkus* i razgovara s učenicima. Analiziraju način slikanja u mrljama i točkicama, razgovaraju o bojama i motivu. Učiteljica pita učenike: *Koja boja prevladava na slici?* Učenci uočavaju da na slici prevladava žuta boja. Učiteljica govori učenicima kako boje mogu imati neko značenje te da žuta boja predstavlja Sunce i radost. Zaključuje zajedno s učenicima kako je cirkus mjesto zabave i iz toga razloga umjetnik je na slici najviše koristio žutu boju. Učiteljica zajedno s učenicima analizira ostale boje na slici i njihovu simboliku. Govori učenicima kako je njihov današnji praktični zadatak flomasterima nacrtati neki motiv iz cirkusa (klaun, životinje, akrobati, žongleri...) te točkanjem ili linijama koristeći se osnovnim bojama, postići optičko miješanje boja.

Primjer vrlo uspješnog rada

Slika 37. Vrlo uspješan rad učenice 4. razreda

Likovni rad učenice pokazuje odlično razumijevanje likovnog problema. Učenica je motivirano i odgovorno prionula izvođenju praktičnog likovnog zadatka. Vidljiva je ispravnost i uspješnost ovladavanja likovnom tehnikom. Učenica je shvatila likovni pojam *optičko miješanje boja* te je smisleno kombinirala boje, odnosno miješanjem osnovnih boja točkanjem, dobila izvedene boje. Što se tiče same kompozicije, ona je dobra, vibrantna i malo drugačija, za razliku od ostalih likovnih radova, posebno u načinu prikaza kaluna. Može se zaključiti kako je likovni rad uredan te je učenica kreativno i samostalno vrlo uspješno realizirala likovni zadatak.

Primjer uspješnog rada

Slika 38. Uspješan likovni rad učenika 4. razreda

Likovni rad učenika pokazuje shvaćanje likovnog problema. Učeniku je trebala mala pomoć kako bi motivirano i odgovorno pristupio izvođenju likovnog zadatka. Uočljivo je uspješno i ispravno korištenje likovne tehnike. Učenik je pokazao razumijevanje likovnog pojma *optičko miješanje boja* te je dobro kombinirao boje i miješanjem osnovnih boja točkanjem, dobio izvedene boje. Kompozicija rada je dobra i pomalo dinamična. Može se zaključiti kako je likovni rad uredan i učenik je uz motivaciju i kreativnost uspješno realizirao praktični likovni zadatak.

Primjer manje uspješnog rada

Slika 39. Manje uspješan likovni rad učenika 4. razreda

Likovni rad učenika pokazuje djelomično shvaćanje likovnog problema. Učeniku je bila potrebna kontinuirana pomoć u obliku dodatnih pitanja i podpitanja kako bi pristupio izvođenju likovnog zadatka. Može se primjetiti kako je učenik ipak pokazao razumijevanje likovnog pojma *optičko miješanje boja* te miješanjem osnovnih boja točkanjem i linijama dobio izvedene boje. Problemi se pojavljuju u kompoziciji, poglavito u prikazu lika, gdje proporcije nisu baš najbolje pa zbog toga cijeli rad gubi na dinamici i vibrantnosti. Može se zaključiti kako je rad učenika uredan, ali zbog nedostatka kreativnosti, motivacije i odgovornosti učenik je manje uspješno realizirao praktični likovni zadatak.

Tablica 3. Prikaz uspješnosti za 4. razred

VRLO USPJEŠNI	2
USPJEŠNI	4
MANJE USPJEŠNI	3

ZAKLJUČAK

Boje su oduvijek intrigirale ljude pa se tako i njihovo značenje mijenjalo ovisno o kulturi i vremenu. *Boja je prisutna od početka čovjekova pojavljivanja na Zemlji. Čovjek se uz nju rađa, odrasta i umire* (Tavra, 2019 :3). Ona je početak života, umjetnički razvoj čovječanstva, bez koje ne bi bilo umjetnosti. Boje nisu samo prirodni fenomen i izražajno sredstvo likovne umjetnosti one su dio kulture, sredstvo komunikacije.

Važnost i snagu boja prepoznali su i postimpresionistički umjetnici, posebno Vincent van Gogh. Za postimpresioniste boja je bila jako ekspresivno oružje. Oružje koje im je pružalo spokoj i sigurnost nakon svih životnih teškoća i emocija koje su ih prožimale. Stvaralaštvo Vincenta van Gogha nekako je najdublje povezano s bojom, njezinom ekspresijom i simbolikom. Za njega je boja bila simbol kojim je prenosio svoje doživljaje i emocije. Najdominantnija boja u Vincentovom stvaralaštvu bila je žuta, boja koja je u njemu budila posebne emocije sreće, radosti, utjehe i nade.

Upravo je ekspresija i simbolika boja u djelima postimpresionista bila idealan likovni poticaj za učenike kako bi shvatili da boje nisu samo dio likovne umjetnosti, nego dio našeg života, kulture, komunikacije. Dakle, cilj je bio kroz praktično istraživanje na nastavi likovne kulture osnažiti i produbiti ulogu boja, pridavajući im određena individualna značenja kroz likovni izraz. Analizirajući likovne radove učenika možemo zaključiti kako je većina radova uspješna. Učenici su pokazali razumijevanje likovnih pojmova te su motivirano i odgovorno pristupili izvođenju praktičnog likovnog zadatka, aktivno su sudjelovali na nastavi i uz trud vlastitom ekspresijom boja obogatili zadane motive.

7. PRILOZI

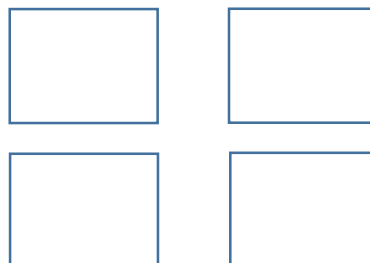
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE	
Ime i prezime studenta:	Ivana Kujundžić
Razred:	1.
Datum izvedbe:	24.01.2023.
Tema:	Priroda i oblik
Podtema:	Vatromet boja
Odgojno-obrazovni ishodi:	<p>OŠ LK A.1.1.</p> <p>Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>OŠ LK A.1.2.</p> <p>Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju.</p> <p>Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.</p> <p>Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja.</p> <p>Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda.</p> <p>Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.</p> <p>osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p>

	<p>osr A.1.4. Razvija radne navike.</p> <p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje</p> <p>pod A.1.1. Učenik primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.</p> <p>goo A.1.1. Učenik se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu.</p> <p>goo C.1.2. Učenik sudjeluje u zajedničkom radu u razredu</p> <p>osr B.1.2.</p> <p>Razvija komunikacijske kompetencije.</p> <p>uku A.1.4.</p> <p>Kritičko mišljenje</p>		
Odgojno-obrazovni ishodi drugih nastavnih predmeta:	<p>OŠ HJ A 1.1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.</p> <p>HJ OŠ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.</p>		
Likovno područje:	Slikanje		
Likovni pojmovi:	Osnovne i izvedene boje, dugine boje, mješanje boja, ploha, mrlja, potez		
Motiv:	Vatromet		
Likovne tehnike i materijali:	Tempera, štapići za uši, voda, podloga za klupu, crni papir, kistovi.		
Umjetnička djela:	Georges Searaut: <i>Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte</i> Vincent van Gogh: <i>Zvezdana noć</i>		
Načini rada:	prema promatranju	nakon promatranja	prema sjećanju
	prema zamišljanju	prema izmišljanju	
Oblici rada:	frontalni	individualni	rad u parovima
	grupni		
Nastavne metode (uvodni i završni dio sata):	analitičko promatranje	demonstracija	razgovor
	usmeno izlaganje	metoda scenarija	rad s tekstom
Nastavne metode (realizacija):	kombiniranje	variranje	građenje
	razlaganje		
Nastavna sredstva i pomagala:	Fotografije, ploča, kreda, magneti, ppt prezentacija, računalo		

PLAN PLOČE

OSNOVNE BOJE
IZVEDENE BOJE
MIJEŠANJE BOJA
DUGINE BOJE

LIKOVNI RADOVI UČENIKA

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK
Priprema (_3__ min)	Na početku sata učiteljica pozdravlja učenike, govori im da pripreme pribor za rad, te im naglašava da stave zaštitu na klupu jer će raditi temperama. Također, ponavlja s učenicima način korištenja tempera i po potrebi demonstrira.	Učenici stavljaju zaštitu na klupu i pripremaju potrebne materijale za rad.
Motivacija (_12__ min)	Učiteljica pita učenike: <i>Nabrojite mi osnovne boje?</i> Nakon toga izvodi pokus miješanja boja. U tri plastične čaše s vodom dodaje prehrambene boje. U prvu čašu dodaje 2 kapi crvene boje i 4 kapi žute boje i promiješa ih drvenim štapićem. U drugu čašu dodaje 3 kapi plave boje i 6 kapi žute boje, promiješa ih drvenim štapićem. U treću čašu dodaje 4 kapi plave i 4 kapi crvene boje, promiješa ih drvenim štapićem. Nakon toga učiteljica pita učenike: <i>Što se dogodilo? Koje boje smo dobili miješajući crvenu i žutu, plavu i žutu i crvenu i plavu?</i> Učiteljica govori učenicima da smo miješanjem osnovnih boja crvene, plave i žute dobili izvedene	Učenici promatraju fotografije. Učenici pažljivo slušaju i promatraju. Razgovaraju s učiteljicom i odgovaraju na pitanja. Učenici govore da smo dobili narančastu, zelenu i ljubičastu boju.

	<p>boje narančastu, zelenu i ljubičastu. Učiteljica na ploču zapisuje pojmove osnovne boje, izvedene boje, miješanje boja.</p> <p>Učiteljica izvodi još jedan pokus s učenicima. U posudu s vodom stavlja nekoliko kapi prozirnog laka i zatim uranja crni papir. Izvadi crni papir i stavlja ga na ubrus da se osuši.</p> <p>Nakon toga uzima papir i okreće ga iznad svjetiljke kako bi se uočile dugine boje. Pita učenike: <i>Što vidite?</i></p> <p>Učiteljica razgovara s učenicima. Zapisuje na ploču pojam dugine boje. Nakon toga učiteljica učenicima pokazuje dvije reprodukcije. Prva reprodukcija je <i>Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte, Georges Seraut</i>, a druga reprodukcija je <i>Zvezdana noć, Vincent Van Gogh</i>. Pita učenike: <i>Što uočavate? Kako su naslikane ove dvije slike?</i> Učiteljica govori kako je prva slika naslikana u mnogo točkica, a druga brzim potezima kista i mrljama. Učiteljica pita učenike: <i>Koja vam je omiljena boja? Koja boja vam se baš ne sviđa? Što mislite možemo li bojama izraziti neke osjećaje, kao što su primjerice, sreća i tuga? Koje boje bismo mogli koristiti za izražavanje sreće, a koje za izražavanje tuge?</i> Zatim razgovara s učenicima o vatrometu.</p>	<p>Učenici zapisuju pojmove u bilježnicu.</p> <p>Učenici pažljivo pokušaju i promatraju. Razgovaraju s učiteljicom i zapisuju pojmove u bilježnicu.</p> <p>Učenici promatraju reprodukcije.</p> <p>Učenici razgovaraju s učiteljicom i odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici pažljivo slušaju i odgovaraju na pitanja.</p>
<p>Najava praktičnog likovnog zadatka (_2__ min)</p>	<p>Učiteljica učenicima govori kako je njihov današnji zadatak temperama naslikati vatromet koristeći se brzim potezima kista, mrljama i točkicama po uzoru na slike koje su promatrali, ali da pokušaju kroz vatromet koristeći se bojama izraziti neke osjećaje. Govori im da se za slikanje točkicama mogu koristiti štapićima za uši.</p>	<p>Učenici pažljivo prate učiteljeve upute, ponavljaju kako glasi zadatak i nakon toga svi kreću s radom.</p>

<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka (25 min)</p>	<p>Prilikom izvedbe praktičnog zadatka, učiteljica obilazi učenike, dodatno ih potiče te po potrebi ponovno individualno učeniku objašnjava zadatak. Također, potiče ih na kreativnost i usmjerava na urednost u radu.</p>	<p>Učenici izvode praktični zadatak. Ako im upute nisu jasne, pitaju učiteljicu za objašnjenje.</p>
<p>Vrednovanje (3 min)</p>	<p>Učiteljica zajedno s učenicima postavlja sve likovne radove (Vatromet) na pano. Nakon toga, razgovara s učenicima o njihovom doživljaju i kratko ponavljaju naučene pojmove. Na kraju pita učenike koliko su zadovoljni sa svojim radovima i tko je uložio najviše truda.</p>	<p>Učenici pomažu učiteljici postaviti likovne radove i nakon toga svi zajedno razgovaraju, izražavaju svoje doživljaje, analiziraju radove te izdvajaju one koji se posebno ističu i u koje je uloženo najviše truda.</p>

KOMENTARI

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE	
Ime i prezime studenta:	Ivana Kujundžić
Razred:	2.
Datum izvedbe:	24.01.2023.
Tema:	Priroda i oblik
Podtema:	Neobično stablo – kontrast toplo - hladno
Odgojno-obrazovni ishodi:	<p>OŠ LK A.1.1.</p> <p>Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>OŠ LK A.1.2.</p> <p>Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju.</p> <p>Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.</p> <p>Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja.</p> <p>Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.</p> <p>osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p> <p>osr A.1.4. Razvija radne navike.</p>

	<p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pod A.1.1. Učenik primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.</p> <p>goo A.1.1. Učenik se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu.</p> <p>goo C.1.2. Učenik sudjeluje u zajedničkom radu u razredu</p> <p>osr B.1.2.</p> <p>Razvija komunikacijske kompetencije.</p>		
Odgojno-obrazovni ishodi drugih nastavnih predmeta:	<p>OŠ HJ A 1.1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.</p> <p>HJ OŠ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.</p>		
Likovno područje:	Slikanje		
Likovni pojmovi:	Osnovne i izvedene boje, kontrast toplo - hladno		
Motiv:	Neobično stablo		
Likovne tehnike i materijali:	Tempere, voda, kistovi, zaštita za klupu, bijeli papir iz mape		
Umjetnička djela:	Paul Gaugin: <i>Tržnica</i>		
Načini rada:	prema promatranju	nakon promatranja	prema sjećanju
	prema zamišljanju	prema izmišljanju	
Oblici rada:	frontalni	individualni	rad u parovima
	grupni		
Nastavne metode (uvodni i završni dio sata):	analitičko promatranje	demonstracija	razgovor
	usmeno izlaganje	metoda scenarija	rad s tekstom
Nastavne metode (realizacija):	kombiniranje	variranje	građenje
	razlaganje		
Nastavna sredstva i pomagala:	Fotografije, ploča, kreda, magneti, ppt prezentacija, računalo		

PLAN PLOČE

OSNOVNE I IZVEDENE BOJE	LIKOVNI RADOVI UČENIKA
TOPLE BOJE	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid black; width: 80px; height: 80px; margin: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid black; width: 80px; height: 80px; margin: 5px;"></div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid black; width: 80px; height: 80px; margin: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid black; width: 80px; height: 80px; margin: 5px;"></div> </div>
HLADNE BOJE	
KONTRAST TOPLO HLADNO	

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK
Priprema (_3_ min)	Na početku sata učiteljica pozdravlja učenike, govori im da pripreme pribor za rad, te im naglašava da stave zaštitu na klupu jer će raditi temperama. Također, ponavlja s učenicima način korištenja tempera i po potrebi demonstrira.	Učenici stavljaju zaštitu na klupu i pripremaju potrebne materijale za rad.
Motivacija (_12_ min)	<p>Učiteljica na ppt prezentaciji učenicima prikazuje zagonetke o osnovnim bojama. Zadatak učenika je pogoditi o kojoj se boji radi.</p> <p><i>Kao krov na kućici,</i> <i>kao kapa na crvenkapici,</i> <i>kao jagoda, jabuka rumena,</i> <i>to je boja... crvena</i></p> <p><i>Kao nebo visoko,</i> <i>kao more duboko,</i> <i>kao nečije oko,</i> <i>kao rijeke Dunav i Sava,</i> <i>to je boja... plava</i></p> <p><i>Kao sunce i njegov zračak,</i></p>	

	<p><i>kao cvijet maslačak, kao ona paprika ljuta, to je boja... žuta</i></p> <p>Nakon toga učiteljica pita učenike: <i>Koju boju ćemo dobiti ako pomiješamo crvenu i žutu? Koju boju ćemo dobiti ako pomiješamo žutu i plavu? Koju boju ćemo dobiti ako pomiješamo crvenu i plavu?</i></p> <p>Učiteljica govori učenicima kako narančastu, zelenu i ljubičastu nazivamo izvedenim bojama jer su nastale miješanjem osnovnih boja.</p> <p>Učiteljica zapisuje pojmove osnovne i izvedene boje na ploči. Zatim govori učenicima kako boje mogu izražavati toplinu i hladnoću pa tako razlikujemo tople i hladne boje. Pita učenike: <i>Što mislite kojim bojama bismo mogli izraziti toplinu, a kojima hladnoću?</i> Učiteljica govori učenicima kako su crvena, žuta i narančasta tople boje, a zelena, plava i ljubičasta hladne boje. Nakon toga učiteljica pita učenike: <i>Znate li što je to kontrast?</i> Objašnjava učenicima da kontrast izražava suprotnost. Nakon razgovora o kontrastu i primjerima kontrasta, učiteljica govori učenicima kako postoji kontrast između boja. Zatim, učenicima pokazuje sliku <i>Tržnica, Paula Gaugina</i>. Pita učenike: <i>Koje boje su zastupljene na slici? Je li na slici imamo tople i hladne boje?</i> Objašnjava učenicima kako na slici <i>Tržnica</i> postoji kontrast između toplih i hladnih boja. Učiteljica na ploču zapisuje pojmove: tople i hladne boje, kontrast toplo – hladno. Pita učenike: <i>Možemo li bojama izraziti i neke osjećaje kao što su sreća, tuga? Koje boje bismo mogli koristiti za izražavanje sreće, a koje za izražavanje tuge?</i> Na kraju učiteljica učenicima pokazuje fotografije neobičnih stabala kao inspiraciju za likovni rad.</p>	<p>Učenici pažljivo čitaju zagonetke i pogađaju o kojoj se boji radi.</p> <p>Učenici razgovaraju s učiteljicom i odgovaraju na pitanja.</p> <p>Zapisuju pojmove u bilježnicu.</p> <p>Učenici pažljivo slušaju, odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici promatraju reprodukciji i razgovaraju s učiteljicom.</p>
--	---	---

<p>Najava praktičnog likovnog zadatka (_2__ min)</p>	<p>Učitelj učenicima govori kako je njihov današnji praktični zadatak naslikati Neobično stablo koristeći kontrast toplih i hladnih boja te da pokušaju bojama izraziti osjećaje kroz motiv neobičnog stabla. Učiteljica traži od učenika da joj ponove zadatak.</p>	<p>Učenici pažljivo prate učiteljicine upute, ponavljaju kako glasi zadatak i nakon toga svi kreću s radom.</p>
<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka (_25__ min)</p>	<p>Prilikom izvedbe praktičnog zadatka, učiteljica obilazi učenike, dodatno ih potiče te po potrebi ponovno individualno učeniku objašnjava zadatak. Također, potiče ih na kreativnost i usmjerava na urednost u radu.</p>	<p>Učenici izvode praktični zadatak. Ako im upute nisu jasne, pitaju učiteljicu za objašnjenje.</p>
<p>Vrednovanje (3 min)</p>	<p>Učiteljica zajedno s učenicima postavlja sve likovne radove . Nakon toga, razgovara s učenicima o njihovom doživljaju pojam kontrast toplo – hladno. Na kraju pita učenike koliko su zadovoljni sa svojim radovima i tko je uložio najviše truda.</p>	<p>Učenici pomažu učiteljici postaviti likovne radove i nakon toga svi zajedno razgovaraju, izražavaju svoje doživljaje, analiziraju radove te izdvajaju one koji se posebno ističu i u koje je uloženo najviše truda.</p>

KOMENTARI

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE	
Ime i prezime studenta:	Ivana Kujundžić
Razred:	3.
Datum izvedbe:	24.01.2023.
Tema:	Svijet u meni
Podtema:	Cvijeće u vazi – Mrtva priroda – Komplementarni kontrast
Odgojno-obrazovni ishodi:	<p>OŠ LK A.1.1.</p> <p>Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>OŠ LK A.1.2.</p> <p>Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju.</p> <p>Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.</p> <p>Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja.</p> <p>Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.</p> <p>osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p> <p>osr A.1.4. Razvija radne navike.</p>

	<p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pod A.1.1. Učenik primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.</p> <p>goo A.1.1. Učenik se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu.</p> <p>goo C.1.2. Učenik sudjeluje u zajedničkom radu u razredu</p> <p>osr B.1.2.</p> <p>Razvija komunikacijske kompetencije.</p> <p>uku A.1.4.</p> <p>Kritičko mišljenje</p>		
Odgojno-obrazovni ishodi drugih nastavnih predmeta:	<p>OŠ HJ A 1.1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.</p> <p>HJ OŠ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.</p>		
Likovno područje:	Slikanje		
Likovni pojmovi:	Mrtva priroda, komplementarni kontrast		
Motiv:	Vaza s cvijećem		
Likovne tehnike i materijali:	Tempere, voda, kistovi, zaštita za klupu, bijeli papir iz mape		
Umjetnička djela:	<p>Vincenta van Gogha: <i>Autoportret</i></p> <p>Paula Gaugina: <i>Žena s mangom</i></p> <p>Vincent van Gogh: <i>Suncokreti</i></p> <p>Paul Cézanne: <i>Košara s jabukama</i></p>		
Načini rada:	prema promatranju	nakon promatranja	prema sjećanju
	prema zamišljanju	prema izmišljanju	
Oblici rada:	frontalni	individualni	rad u parovima
	grupni		
Nastavne metode (uvodni i završni dio sata):	analitičko promatranje	demonstracija	razgovor
	usmeno izlaganje	metoda scenarija	rad s tekstom
Nastavne metode (realizacija):	kombiniranje	variranje	građenje
	razlaganje		
Nastavna sredstva i pomagala:	Fotografije, ploča, kreda, magneti, ppt prezentacija, računalo		

PLAN PLOČE

KOMPLEMENTARNI KONTRAST

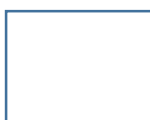
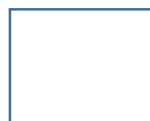
LIKOVNI RADOVI UČENIKA

KOMPLEMENTARNI PAROVI:

CRVENA I ZELENA

PLAVA I NARANČASTA

ŽUTA I LJUBIČASTA

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK
Priprema (_3__ min)	Na početku sata učiteljica pozdravlja učenike, govori im da pripreme pribor za rad, te im naglašava da stave zaštitu na klupu jer će raditi temperama. Također, ponavlja s učenicima način korištenja tempera i po potrebi demonstrira.	Učenici stavljaju zaštitu na klupu i pripremaju potrebne materijale za rad.
Motivacija (_12__ min)	Učiteljica s učenicima ponavlja tople i hladne boje. Zatim, učenicima priprema jedan crveni krug i pokraj njega bijelu plohu. Govori učenicima kako je njihov zadatak pola minute gledati u crveni krug sa što manje treptanja te nakon toga skrenuti pogled na bijelu plohu. Vrlo je važno da učenici budu usredotočeni na crveni krug. Kao rezultat vježbe na bijeloj plohi bi se trebao pojaviti zeleni krug. U slučaju da učenicima iz prvoga puta ne uspije pokus ponavljaju ga dok ne uoče zeleni krug. Nakon toga na Ostwaldovom krugu boja učenici pronalaze te dvije boje. Učiteljica ih pita: <i>Gdje se na krugu nalaze crvena i zelena boja?</i>	Učenici pažljivo slušaju.

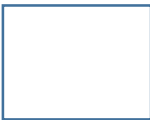

	<p>Objašnjava učenicima kako se dvije boje koje se nalaze na suprotnim stranama kruga nadopunjuju, a to znači da par boja crvena i zelena u sebi sadržavaju sve tri osnovne boje. Govori učenicima da crvena i zelena čine komplementarni kontrast, odnosno da su te boje komplementarni parovi. Učiteljica govori učenicima da promotre krug boja i pita ih: Uočavate li još neke komplementarne parove? Zatim, objašnjava učenicima kako osim crvene i zelene komplementarni kontrast čine plava i narančasta te žuta i ljubičasta boja. Nakon toga učiteljica na ploču zapisuje pojmove: komplementarni kontrast,</p> <p>Komplementarni parovi: crvena i zelena, plava i narančasta, žuta i ljubičasta. Učiteljica pita učenike: <i>Koja vam je omiljena boja? Koja boja vam se baš ne sviđa? Što mislite možemo li bojama izraziti neke osjećaje, kao što su primjerice, sreća i tuga? Koje boje bismo mogli koristiti za izražavanje sreće, a koje za izražavanje tuge?</i> Nakon toga učiteljica učenicima pokazuje slike Vincenta van Gogha: <i>Autoportret</i> i Paula Gaugina: <i>Žena s mangom</i>. Razgovara s učenicima, analiziraju reprodukcije, uočavaju komplementarni kontrast... Zatim, pokazuje učenicima još jednu reprodukciju od Vincent van Gogha: <i>Suncokreti</i> i Paul Cezannea: <i>Košara s jabukama</i>. Pita učenike: Što se nalazi na slikama? Zna li što je mrtva priroda?</p>	<p>Učenici razgovaraju s učiteljicom. Učenici odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici zapisuju pojmove u bilježnicu.</p> <p>Učenici promatraju reprodukcije, sudjeluju u razgovoru, odgovaraju na pitanja.</p>
<p>Najava praktičnog likovnog zadatka (_2_ min)</p>	<p>Učitelj učenicima govori kako je njihov današnji praktični zadatak naslikati mrtvu prirodu (vaza s cvijećem) koristeći komplementarni kontrast te da pokušaju bojama kroz motiv vaze s cvijećem izraziti neke emocije.</p>	<p>Učenici pažljivo prate učiteljicine upute, ponavljaju kako glasi zadatak i nakon toga svi kreću s radom.</p>

Realizacija praktičnog likovnog zadatka (25 min)	Prilikom izvedbe praktičnog zadatka, učiteljica obilazi učenike, dodatno ih potiče te po potrebi ponovno individualno učeniku objašnjava zadatak. Također, potiče ih na kreativnost i usmjerava na urednost u radu.	Učenici izvode praktični zadatak. Ako im upute nisu jasne, pitaju učiteljicu za objašnjenje.
Vrednovanje (3 min)	Učiteljica zajedno s učenicima postavlja sve likovne radove. Nakon toga, razgovara s učenicima o njihovim radovima te kratko ponavlja pojmove komplementarni kontrast i mrtva priroda.	Učenici pomažu učitelju postaviti likovne radove i nakon toga svi zajedno razgovaraju, izražavaju svoje doživljaje, analiziraju radove...

KOMENTARI

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE	
Ime i prezime studenta:	Ivana Kujundžić
Razred:	4.
Datum izvedbe:	24.01.2023.
Tema:	Nevidljivi svijet
Podtema:	Cvijeće u vazi – simbolika i asocijativnost boja – čistoća boje
Odgojno-obrazovni ishodi:	<p>OŠ LK A.1.1.</p> <p>Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>OŠ LK A.1.2.</p> <p>Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju.</p> <p>Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.</p> <p>Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja.</p> <p>Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.</p> <p>osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p>

	osr A.1.4. Razvija radne navike. uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju. uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pod A.1.1. Učenik primjenjuje inovativna i kreativna rješenja. goo A.1.1. Učenik se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu. goo C.1.2. Učenik sudjeluje u zajedničkom radu u razredu osr B.1.2. Razvija komunikacijske kompetencije. uku A.1.4. Kritičko mišljenje		
Odgojno-obrazovni ishodi drugih nastavnih predmeta:	OŠ HJ A 1.1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje. HJ OŠ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.		
Likovno područje:	Slikanje		
Likovni pojmovi:	Čistoća boje, degradacija boje, ton boje, simbolika boja		
Motiv:	Vaza s cvijećem		
Likovne tehnike i materijali:	Tempere, voda, kistovi, zaštita za klupu, bijeli papir iz mape		
Umjetnička djela:	Vincent van Gogh: Žitno polje s gavranima Vincent van Gogh: Suncokreti		
Načini rada:	prema promatranju	nakon promatranja	prema sjećanju
	prema zamišljanju	prema izmišljanju	
Oblici rada:	frontalni	individualni	rad u parovima
	grupni		
Nastavne metode (uvodni i završni dio sata):	analitičko promatranje	demonstracija	razgovor
	usmeno izlaganje	metoda scenarija	rad s tekstom
Nastavne metode (realizacija):	kombiniranje	variranje	građenje
	razlaganje		
Nastavna sredstva i pomagala:	Fotografije, ploča, kreda, magneti, ppt prezentacija, računalo		

PLAN PLOČE	
ČISTOĆA BOJE	LIKOVNI RADOVI UČENIKA
DEGRADACIJA BOJE	
SIMBOLIKA I ASOCIJATIVNOST	
BOJA	
	
	

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE		
ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK
Priprema (_3_ min)	Na početku sata učiteljica pozdravlja učenike, govori im da pripreme pribor za rad, te im naglašava da stave zaštitu na klupu jer će raditi temperama. Također, ponavlja s učenicima način korištenja tempera i po potrebi demonstrira.	Učenici stavljaju zaštitu na klupu i pripremaju potrebne materijale za rad.
Motivacija (_12_ min)	Učiteljica s učenicima kroz kviz ponavlja likovne pojmove (vrste boja i njihova svojstva). Zatim, pita učenike: <i>Što označava pojam čistoća boje? Što će se dogoditi ako primjerice plavoj boji dodajemo sivu boju?</i> Učiteljica demonstrira učenicima degradaciju boje tako što plavoj boji postepeno dodaje sivu boju. Pita učenike: Uočavate li kakvu promjenu? Što se dogodilo s plavom bojom? Objašnjava učenicima kako dodavanjem sive boja plava boja gubi svoju čistoću, a to se naziva degradacija boje. Učiteljica zapisuje na ploču pojmove: čistoća boje, degradacija boje. Učiteljica učenicima pokazuje sliku od	Učenici pažljivo slušaju, razgovaraju s učiteljicom i odgovaraju na pitanja. Učenici zapisuju pojmove u bilježnicu.

	<p>Vincenta van Gogha: <i>Žitno polje s gavranima</i>. Razgovara s učenicima i analizira boje na slici. Nakon toga pita učenike: Imate li svoju omiljenu boju? Kako biste pomoću boja opisali godišnja doba? Učiteljica govori učenicima kako svaka boja ima određeno značenje koje nazivamo simbolika. Razgovara s učenicima o simbolici boja (crvena boja – simbolizira ljubav, život, plava boja – simbolizira nebo, more, mir, žuta boja – simbolizira Sunce, radost)... Učiteljica na ploču zapisuje pojam simbolika boja. Nakon toga, učiteljica pokazuje učenicima sliku od Vincenta van Gogha: Suncokreti te razgovara s učenicima u njihovim doživljajima slike, kao i o simbolici boja.</p>	<p>Učenici promatraju reprodukcije, sudjeluju u razgovoru, odgovaraju na pitanja.</p>
<p>Najava praktičnog likovnog zadatka (2 min)</p>	<p>Učiteljica učenicima govori kako je njihov današnji praktični zadatak naslikati vazu s cvijećem na koju će prenijeti svoje osjećaje koristeći se bojama i tako stvoriti vlastitu simboliku. Primjerice, u jarkim, toplim bojama učenici mogu izražavati pozitivne emocije kao što je sreća, a u tamnijim tonovima negativne emocije kao što je tuga. Također, trebaju kombinirati čiste boje i degradirane tonove koje su danas naučili.</p>	<p>Učenici slušaju i pažljivo prate učiteljicine upute.</p>
<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka (25 min)</p>	<p>Prilikom izvedbe praktičnog zadatka, učiteljica obilazi učenike, dodatno ih potiče te po potrebi ponovno individualno učenicima objašnjava zadatak. Također, potiče ih na kreativnost i usmjerava na urednost u radu.</p>	<p>Učenici izvode praktični zadatak. Ako im upute nisu jasne, pitaju učiteljicu za objašnjenje.</p>
<p>Vrednovanje (3 min)</p>	<p>Učiteljica zajedno s učenicima postavlja sve likovne radove. Nakon toga, razgovara s učenicima o njihovim radovima te kratko ponavlja pojmove čistoća boje, degradacija boje, simbolika boje.</p>	<p>Učenici pomažu učitelju postaviti likovne radove i nakon toga svi zajedno razgovaraju, izražavaju svoje doživljaje, analiziraju radove...</p>

KOMENTARI

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE	
Ime i prezime studenta:	Ivana Kujundžić
Razred:	3.
Datum izvedbe:	28.04.2023.
Tema:	Umjetnost i zajednica
Podtema:	Moj oslikani autoportret
Odgojno-obrazovni ishodi:	<p>OŠ LK A.1.1.</p> <p>Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>OŠ LK A.1.2.</p> <p>Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju.</p> <p>Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.</p> <p>Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja.</p> <p>Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.</p> <p>osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p> <p>osr A.1.4. Razvija radne navike.</p>

	<p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pod A.1.1. Učenik primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.</p> <p>goo A.1.1. Učenik se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu.</p> <p>goo C.1.2. Učenik sudjeluje u zajedničkom radu u razredu</p> <p>osr B.1.2.</p> <p>Razvija komunikacijske kompetencije.</p>		
Odgojno-obrazovni ishodi drugih nastavnih predmeta:	<p>OŠ HJ A 1.1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.</p> <p>HJ OŠ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.</p>		
Likovno područje:	Slikanje		
Likovni pojmovi:	Kolorističko izražavanje, simbolika i asocijativnost boja, autoportret		
Motiv:	Autoportret		
Likovne tehnike i materijali:	Tempere, voda, kistovi, zaštita za klupu, bijeli papir iz mape		
Umjetnička djela:	<p>Vincent van Gogh: <i>Autoportret sa sivim šeširom</i></p> <p>Paula Gaugin: <i>Autoportret s aureolom i zmijom</i></p>		
Načini rada:	prema promatranju	nakon promatranja	prema sjećanju
	prema zamišljanju	prema izmišljanju	
Oblici rada:	frontalni	individualni	rad u parovima
	grupni		
Nastavne metode (uvodni i završni dio sata):	analitičko promatranje	demonstracija	razgovor
	usmeno izlaganje	metoda scenarija	rad s tekstom
Nastavne metode (realizacija):	kombiniranje	variranje	građenje
	razlaganje		
Nastavna sredstva i pomagala:	Fotografije, ploča, kreda, magneti, ppt prezentacija, računalo		

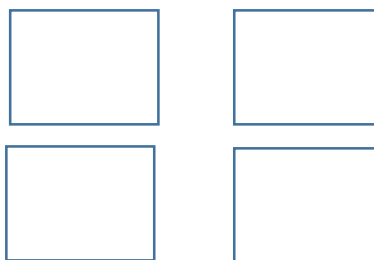
PLAN PLOČE

SIMBOLIKA I ASOCIJATIVNOST

LIKOVNI RADOVI UČENIKA

BOJA

AUTOPORTRET

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK
Priprema (_3_ min)	Na početku sata učiteljica pozdravlja učenike, govori im da pripreme pribor za rad, te im naglašava da stave zaštitu na klupu jer će raditi temperama. Također, ponavlja s učenicima način korištenja tempera i po potrebi demonstrira.	Učenici stavljaju zaštitu na klupu i pripremaju potrebne materijale za rad.
Motivacija (_12_ min)	Učiteljica učenike upoznava sa pojmom boje. Na Ostwaldovom krugu učenici analiziraju i prepoznaju osnovne, izvedene i tercijarne boje. Zatim, učiteljica govori učenicima kako su boje svakodnevno prisutne u našoj okolini. Na ppt prezentaciji pokazuje učenicima fotografije semafora i prometnih znakova. Pita ih: <i>Što nam poručuju boje na semaforu i prometnim znakovima?</i> Nakon toga učiteljica im pokazuje fotografije gljive muhare i kameleona. Razgovara s učenicima. Zaključuju kako primjerice, crvena boja označava opasnost. Učiteljica pita učenike: <i>Što predstavljaju crvena, plava, žuta, zelena boja, odnosno na što vas asociiraju?</i> Učenici govore kako crvena	Učenici pažljivo slušaju i odgovaraju na pitanja. Učenici promatraju fotografije i razgovaraju s učiteljicom. . Učenici razgovaraju s učiteljicom i odgovaraju na pitanja.

	<p>boja ih asocira na vatru, žuta na sunce, plava na more i zelena na prirodu. Učiteljica objašnjava učenicima kako boje kriju određena značenja i kako bojama možemo izraziti i neke osjećaje. Govori učenicima kako su hodnici u školi žute boje. Pita ih: <i>Kakvo je onda značenje žute boje, koje osjećaje ona budi u nama?</i> Učenici odgovaraju kako žuta boja predstavlja radost i zato bi se u školi trebali osjećati sretno. Učiteljica na ploču zapisuje pojam simbolika i asocijativnost boja. Nakon toga pokazuje im dvije reprodukcije: Vincent van Gogh: <i>Autoportret sa sivim šeširom</i> i Paula Gaugin: <i>Autoportret s aureolom i zmijom</i>. Pita učenike: Što prikazuju ove slike? Zna li što je autoportret? Učiteljica objašnjava učenicima kako je autoportret umjetnikov prikaz samoga sebe. Zapisuje pojam na ploču. Nakon toga učiteljica zajedno s učenicima analizira slike, uočavaju što je neobično na slikama, kakvim potezima su naslikane, što bi boje mogle simbolizirati itd. Učiteljica pokazuje na ppt prezentaciji učenicima fotografije oslikanih lica plemena Huli s Papua Nove Gvineje te zajedno s učenicima analizira boje i ukrase. Objasnjava učenicima kako su mnogi ljudi oslikavali lice te tako iskazivali neke poruke.</p>	<p>Učenici razgovaraju s učiteljicom. Učenici odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici zapisuju pojmove u bilježnicu.</p> <p>Učenici promatraju reprodukcije, sudjeluju u razgovoru, odgovaraju na pitanja, zapisuju pojmove u bilježnicu.</p>
Najava praktičnog likovnog zadatka (_2__ min)	Učiteljica učenicima govori kako je njihov današnji praktični zadatak naslikati vlastiti autoportret koji će prenositi neku poruku. (Npr. Kako bi izgledali ukrasi i boje na licu koje bi govorile ja sam sretan ili ja sam opasan?)	Učenici pažljivo prate učiteljicine upute, ponavljaju kako glasi zadatak i nakon toga svi kreću s radom.
Realizacija praktičnog likovnog zadatka	Prilikom izvedbe praktičnog zadatka, učiteljica obilazi učenike, dodatno ih potiče te po potrebi ponovno individualno	Učenici izvode praktični zadatak.

(_25_ min)	učeniku objašnjava zadatak. Također, potiče ih na kreativnost i usmjerava na urednost u radu.	Ako im upute nisu jasne, pitaju učiteljicu za objašnjenje.
Vrednovanje (3 min)	Učiteljica zajedno s učenicima postavlja sve likovne radove . Nakon toga, razgovara s učenicima o njihovom radovima te kratko ponavlja pojmove simbolika i asocijativnost boja i autoportret.	Učenici pomažu učitelju postaviti likovne radove i nakon toga svi zajedno razgovaraju, izražavaju svoje doživljaje, analiziraju radove...

KOMENTARI

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE	
Ime i prezime studenta:	Ivana Kujundžić
Razred:	4.
Datum izvedbe:	28.04.2023.
Tema:	Slika, pokret, zvuk i riječ
Podtema:	Cirkus po slici G. Serauta
Odgojno-obrazovni ishodi:	<p>OŠ LK A.1.1.</p> <p>Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>OŠ LK A.1.2.</p> <p>Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju.</p> <p>Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.</p> <p>Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja.</p> <p>Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.</p> <p>osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p> <p>osr A.1.4. Razvija radne navike.</p>

	<p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pod A.1.1. Učenik primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.</p> <p>goo A.1.1. Učenik se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu.</p> <p>goo C.1.2. Učenik sudjeluje u zajedničkom radu u razredu</p> <p>osr B.1.2.</p> <p>Razvija komunikacijske kompetencije.</p>		
Odgojno-obrazovni ishodi drugih nastavnih predmeta:	<p>OŠ HJ A 1.1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.</p> <p>HJ OŠ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.</p>		
Likovno područje:	Slikanje i crtanje		
Likovni pojmovi:	Optičko miješanje boja, simbolika i asocijativnost boja, raster točaka i crta		
Motiv:	Cirkus		
Likovne tehnike i materijali:	Flomasteri, bijeli glatki papir iz mape		
Umjetnička djela:	Georges Seurat: <i>Cirkus</i> Georges Seurat: Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte		
Načini rada:	prema promatranju	nakon promatranja	prema sjećanju
	prema zamišljanju	prema izmišljanju	
Oblici rada:	frontalni	individualni	rad u parovima
	grupni		
Nastavne metode (uvodni i završni dio sata):	analitičko promatranje	demonstracija	razgovor
	usmeno izlaganje	metoda scenarija	rad s tekstom
Nastavne metode (realizacija):	kombiniranje	variranje	građenje
	razlaganje		
Nastavna sredstva i pomagala:	Fotografije, ploča, kreda, magneti, ppt prezentacija, računalo		

PLAN PLOČE

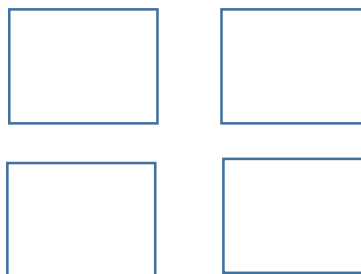
OPTIČKO MIJEŠANJE BOJA

LIKOVNI RADOVI UČENIKA

RASTER TOČAKA I LINIJA

SIMBOLIKA I ASOCIJATIVNOST

BOJA

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK
Priprema (_1__ min)	Na početku sata učiteljica pozdravlja učenike, govori im da pripreme pribor za rad.	Učenici pripremaju potrebne materijale za rad.
Motivacija (_10__ min)	Učiteljica s učenicima kroz kviz ponavlja likovne pojmove (boja, vrste boja i njihova svojstva). Zatim, govori učenicima kako postoje dva načina miješanja boja: Mehaničko miješanje i optičko miješanje boja. Demonstrira i objašnjava učenicima kako je mehaničko miješanje boja ono koje se izvodi na slikarskoj paleti dodavanjem jedne boje drugoj, primjerice žute boje crvenoj kako bismo dobili narančastu. Nakon toga, pita učenike: <i>Znate li možda kako se izvodi optičko miješanje boja?</i> Učiteljica pričvršćuje magnetom bijeli papir, uzima žuti i plavi flomaster i točkanjem izvodi optičko miješanje boja. Nakon toga pozove učenike da i oni pokušaju točknjem izvesti optičko miješanje boja. Učiteljica razgovara s učenicima i na ploču zapisuje pojam	Učenici pažljivo slušaju. Učenici razgovaraju s učiteljicom. Učenici odgovaraju na pitanja i zapisuju pojam optičko miješanje boja u bilježnicu.

	<p>optičko miješanje boja. Nakon toga pokazuje učenicima sliku od Georges-a Seurata <i>Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte</i>. Učenci zajedno s učiteljicom promatraju, analiziraju sliku te uočavaju optičko miješanje boja. Učiteljica učenike upoznaje s novim pojmom raster, objašnjava im kako je raster geometrijski pravilan uzorak linija ili točaka. Zapisuje na ploču pojam raster. Nakon toga učiteljica pita učenike: <i>Jeste li možda nekada gledali ili bili u cirkusu? Što vam se posebno dojmilo?</i> Pokazuje učenicima sliku Georges-a Serauta <i>Cirkus</i> i razgovara s učenicima. Analiziraju način slikanja u mrljama i točkicama razgovaraju o bojama i motivu. Učiteljica pita učenike: <i>Koja boja prevladava na slici?</i> Učenci uočavaju da na slici prevladava žuta boja. Učiteljica govori učenicima kako boje mogu imati neko značenje te da žuta boja predstavlja sunce i radost. Zaključuje zajedno s učenicima kako je cirkus mjesto zabave i iz toga razloga umjetnik je na slici najviše koristio žutu boju. Učiteljica zajedno s učenicima analizira ostale boje na slici i njihovu simboliku.</p>	<p>Učenci promatraju i analiziraju sliku te zapisuju pojmove u bilježnicu.</p> <p>Učenci pažljivo slušaju, promatraju reprodukciju i odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenci razgovaraju s učiteljicom i analiziraju boje na slici.</p>
<p>Najava praktičnog likovnog zadatka (_1__ min)</p>	<p>Učiteljica učenicima govori kako je njihov današnji praktični zadatak flomasterima nacrtati neki motiv iz cirkusa (klaun, životinje, akrobati, plesači, žongleri...) te točkanjem ili linijama koristeći se osnovnim bojama, postići optičko miješanje boja. Učiteljica traži od učenika da joj ponove zadatak.</p>	<p>Učenci pažljivo prate učiteljicine upute.</p> <p>Ponavljaju kako glasi zadatak i nakon toga svi kreću s radom.</p>
<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka</p>	<p>Prilikom izvedbe praktičnog zadatka, učiteljica obilazi učenike, dodatno ih potiče te po potrebi ponovno individualno učeniku objašnjava zadatak. Također, potiče</p>	<p>Učenci izvode praktični zadatak. Ako im upute nisu jasne, pitaju učiteljicu za objašnjenje.</p>

(_30__ min)	ih na kreativnost i usmjerava na urednost u radu.	
Vrednovanje (3 min)	Učiteljica zajedno s učenicima postavlja sve likovne radove . Nakon toga, razgovara s učenicima o njihovom radovima te kratko ponavlja pojmove optičko miješanje boja, raster, simbolika boja.	Učenici pomažu učitelju postaviti likovne radove i nakon toga svi zajedno razgovaraju, izražavaju svoje doživljaje, analiziraju radove...

KOMENTARI

8. LITERATURA

1. Arnason, H. H., (2009) *Povijest moderne umjetnosti: Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, fotografija*, Stanek d.o.o., Varaždin
2. Brenko, A., (2009) *Moć boja. Kako su boje osvojile svijet*, Etnografski muzej u Zagrebu, Zagreb
3. Brettell, R., (1999) *Modern Art: Capitalism and representation*, University of Oxford, Oxford 1851 – 1929
4. Encyclopedia Britannica: Henri de Toulouse – Lautrec, 2022.
[Henri de Toulouse-Lautrec | Biography, Artwork, Paintings, Moulin Rouge, & Facts | Britannica](#) Pristupljeno 18.11.2022.
5. Encyclopedia Britannica: Paul Gauguin, 2022.
[Paul Gauguin | Biography, Tahiti, Vincent van Gogh, Artworks, & Facts | Britannica](#) Pristupljeno 22.10.2022.
6. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2022.
[litografija | Hrvatska enciklopedija](#) Pristupljeno 16.11.2022.
7. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2022.
[poentilizam | Hrvatska enciklopedija](#) Pristupljeno 05.10.2022.
8. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2022.
[simbolizam | Hrvatska enciklopedija](#) Pristupljeno 03.11.2022.
9. Hunter, S., (2000) *Modern Art: painting, sculpture, architecture*, Prentice Hall, New York
10. Ivančević, R., (1997) *Likovni govor. Uvod u svijet likovnih umjetnosti*, Profil, Zagreb
11. Jakubin, M., (1989) *Likovni jezik i likovne tehnike*, Educa, Zagreb
12. Julien, E., (1992) *Toulouse – Lautrec*, Südwest Verlag, München
13. Kutanjac, M., (1999) *Postimpresionizam. Izvori moderne umjetnosti*. Mladost, Zagreb
14. *Meaning of the Color Orange: Symbolism, Common Uses and More Colors explained*, 2022. [Meaning of the Color Orange: Symbolism, Common Uses, & More \(colorsexplained.com\)](#) Pristupljeno 07.04. 2022.
15. *Meaning of the Color Purple And Its Symbolism: Colors explained*, 2022.
[Meaning of the Color Purple And Its Symbolism \(2023\) • Colors Explained](#) Pristupljeno 11.4. 2022.
16. Metodički internet centar Učimo gledati, Likovna kultura. Huzjak, M., 2022.
[Boja \(unizg.hr\)](#) Pristupljeno 20. 03.2022.

17. Metodički internet centar Učimo gledati, Likovna kultura. Huzjak, M., 2022.
[Kontrast \(unizg.hr\)](http://kontrast.unizg.hr) Pristupljeno 24. 03. 2022.
18. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*, Narodne Novine, 7
[Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj \(nn.hr\)](http://odluka.nn.hr) Pristupljeno 30.4. 2023.
19. Penelope, J., Davies, E., Denny, W.B. i suradnici, (2008) *Jansonova povijest umjetnosti, sedmo američko izdanje*, Stanek d.o.o., Varaždin
20. Cherry, K., *Psychology of the Color Orange*, Very well mind, 2022.
[What Does the Color Orange Mean? Orange Color Psychology \(verywellmind.com\)](http://verywellmind.com)
Pristupljeno 08.04.2022.
21. Cherry, K., *What Does the Color Purple Mean. Purple Color Meaning Psychology*, Very well mind, 2022.
[Purple Color Meaning, Associations, and Effects on Psychology \(verywellmind.com\)](http://verywellmind.com)
Pristupljeno 11.4.2022.
22. Rewald, J., (1978) *Post – impressionism. From Van Gogh to Gauguin*, Museum of Modern Art, London
23. Tanhofer, N., (2008) *O boji*, ADU i Novi Liber d.o.o., Zagreb
24. Tavra, D., (2019) Dobivanje boja kroz povijest, *Reaktor ideja. Službeno glasilo Studentske sekcije HDKI – ja*, 7 (3), 3.
25. Walther, I.F., (2006) *Vincent van Gogh*, Taschen, Köln
26. Zjakić, I., Milković, M., (2010) *Psihologija boja*, Veleučilište u Varaždinu, Varaždin

9. POPIS ILUSTRACIJA

<i>Slika 1. Disperzija svjetla kroz staklenu prizmu (Ivančević, 1997 :169) .....</i>	<i>2</i>
<i>Slika 2. Jedanaest najčešćih termina za određivanje boja (Zjakić, Milković, 2010 :4) .....</i>	<i>3</i>
<i>Slika 3. Aditivno miješanje boja (Tanhofer, 2008 :34).....</i>	<i>5</i>
<i>Slika 4. Suptraktivno miješanje boja (Tanhofer, 2008 :35).....</i>	<i>5</i>
<i>Slika 5. Ostwaldov krug boja (Jakubin, 1989 :17).....</i>	<i>6</i>
<i>Slika 6. Ittenov krug boja .....</i>	<i>7</i>
<i>Slika 7. Georges Seraut. Nedjeljno poslijepodne na otoku La Grande Jatte 1884. – 1886. Ulje na platnu 2, 08 x 3,08 m. The Art Institute of Chicago. Memorijalna kolekcija Helen Birch Bartlet (Penelope i sur. 2007 :909).....</i>	<i>19</i>
<i>Slika 8. Paul Cézanne. Mont Sainte – Victorie. Između 1885. i 1887. Ulje na platnu 64, 8 x 92,3 cm. Zaklada Samuela Courtaulda, Institut Courtauld, Art Gallery London (Penelope i sur. 2007 :906)..</i>	<i>21</i>
<i>Slika 9. Paul Cézanne. Mrtva priroda s jabukama u zdjeli 1879. – 1883. Ulje na platnu 43,5 x 54 cm. Ny Carlsberg Glyptotek, Kopenhagen, Danska (Penelope i sur. 2007 :907).....</i>	<i>22</i>
<i>Slika 10. Paul Cézanne. Mont Sainte – Victorie viđen iz kamenoloma Bibermus. Između 1897. i 1900. Ulje na platnu 65,1 x 80 cm. Umjetnički muzej u Baltimoreu. Zbirka Cone (Penelope i sur. 2007 :908). .....</i>	<i>23</i>
<i>Slika 11. Vincent van Gogh. Na plaži u Scheveningenu. Scheveningen, kolovoz 1882. godine. Ulje na papiru na kartonu 34,5 x 51 cm. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh (Walther, 2008 :12)...</i>	<i>25</i>
<i>Slika 12. Vincent van Gogh. Seljaci jedu krumpir. Neunen, travanj 1885. godine. Ulje na platnu 81.5 x 114,5 cm. Amsterdam Rijksmuseum Vincent van Gogh (Penelope i sur. 2007 :913). .....</i>	<i>26</i>
<i>Slika 13. Vincent van Gogh. Kafić na Place Lamartine, noću. Arles, rujan 1888. godine. Ulje na platnu, 70 x 89 cm. New Haven, Yale University Art Gallery (Walther, 2006 :44). .....</i>	<i>27</i>
<i>Slika 14. Vincent van Gogh. Žuta kuća (Vincentova kuća) Arles, rujan 1888. godine. Ulje na platnu, 72 x 91, 5 cm. Amsterdam Rijksmuseum Vincent van Gogh (Walther, 2006 :49).....</i>	<i>28</i>
<i>Slika 15. Vincent van Gogh. Dvanaest suncokreta u vazi. Arles, kolovoz 1888. godine. Ulje na platnu, 91 x 72 cm. München, Bayerische Staatsgemaldesammlungen, Neue Pinakothek (Walther, 2006 :30) .....</i>	<i>29</i>
<i>Slika 16. Vincent van Gogh. Stolica Van Gogha u Arlesu s lulom, Arles, prosinac 1888. godine. Ulje na platnu, 93 x 73,5 cm. London, National Gallery (Walther, 2006 :57). .....</i>	<i>30</i>
<i>Slika 17. Vincent van Gogh. Stolica Gauguina u Arlesu s knjigama i cvijećem. Arles, prosinac 1888. godine. Ulje na platnu 93 x 73,5 cm, Amsterdam Rijksmuseum Vincent van Gogh (Walther, 2006 :57) .....</i>	<i>30</i>
<i>Slika 18. Vincent van Gogh. Perunike. Saint Rémy, svibanj 1889. godine. Ulje na platnu, 71 x 93 cm. Malibu (California), J. Paul Getty Museum (Walther, 2006 :64).....</i>	<i>32</i>

<i>Slika 19. Vincent van Gogh. Žitno polje s čempresima. Saint Rémy, rujan 1889. godine. Ulje na platnu, 72,5 x 91,5 cm. London, National Gallery (Walther, 2006 :69).....</i>	<i>32</i>
<i>Slika 20. Vincent van Gogh. Zyjezdana noć (čempresi i selo). Saint Rémy, lipanj 1889. godine. Ulje na platnu, 73,7 x 92,1 cm. New York, The Museum of Modern Art (Walther, 2006 :71).....</i>	<i>33</i>
<i>Slika 21. Vincent van Gogh. Žitno polje s gavranima. Auvers – sur- Oise, lipanj 1892. godine. Ulje na platnu, 50,5 x 103 cm. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh. Zaklada Vincent van Gogh (Walther, 2006 :86).....</i>	<i>34</i>
<i>Slika 22. Paul Gauguin. Vizija nakon propovijedi. 1888. Ulje na platnu, 73 x 92,7 cm. Nacionalna galerija Škotske, Edinburg (Penelope i sur., 2007 :917) .....</i>	<i>36</i>
<i>Slika 23. Paul Gaugin. Odakle potječemo? Što smo? Kamo idemo. 1897. Ulje na platnu, 1,39 x 3,74 m. Museum of Fine Arts , Boston. Trajna zbirka Arthura Gordona Tompkinsa (Penelope i sur., :217) .....</i>	<i>37</i>
<i>Slika 24. Henry de Toulouse - Lautrec. Moulin Rouge - La Goulue 1891.Litografija u boji. Indianapolis Museum of Art at Newfields (Penelope i sur., :912).....</i>	<i>39</i>
<i>Slika 25. Henry de Toulouse - Lautrec. Divan Japonais 1892. Litografija, Museum of Modern Art, New York (Dostupno na: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/334197).....</i>	<i>39</i>
<i>Slika 26. Henry de Toulouse - Lautrec. U Moulin rougeu 1891. Ulje na platnu, Art Institute of Chicago, Chicago (Penelope i sur., 2007 :913).....</i>	<i>40</i>
<i>Slika 27. Likovni rad učenice 1. razreda.....</i>	<i>43</i>
<i>Slika 28. Likovni rad učenika 1. razreda.....</i>	<i>44</i>
<i>Slika 29. Likovni rad učenika 2. razreda</i>	<i>Slika 30. Likovni rad učenika 2. razreda.....</i>
<i>Slika 31. Likovni rad učenice 3. razreda.....</i>	<i>48</i>
<i>Slika 32. Likovni rad učenika 4. razreda.....</i>	<i>50</i>
<i>Slika 33. Likovni rad učenika 4. razreda.....</i>	<i>50</i>
<i>Slika 34. Vrlo uspješan rad učenika 3. razreda.....</i>	<i>55</i>
<i>Slika 35. Uspješan rad učenice 3. razreda.....</i>	<i>56</i>
<i>Slika 36. Manje uspješan rad učenika 3. razreda.....</i>	<i>57</i>
<i>Slika 37. Vrlo uspješan rad učenice 4. razreda.....</i>	<i>59</i>
<i>Slika 38. Uspješan likovni rad učenika 4. razreda.....</i>	<i>60</i>
<i>Slika 39. Manje uspješan likovni rad učenika 4. razreda.....</i>	<i>61</i>

10. POPIS TABLICA

<i>Tablica 1. Prikaz kriterija vrednovanja .....</i>	<i>53</i>
<i>Tablica 2. Prikaz uspješnosti za 3. razred.....</i>	<i>57</i>
<i>Tablica 3. Prikaz uspješnosti za 4. razred.....</i>	<i>61</i>

11. ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Ivana Kujundžić

Datum i mjesto rođenja: 8. rujna 1997., Split, Republika Hrvatska

Adresa prebivališta: Ivanbegovina 13, Imotski

Obrazovanje: 2004.-2012. OŠ Tina Ujevića, Krivodol

2012.-2016. Gimnazija dr. Mate Ujevića, Imotski

2016.- Jednopedmetni integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij

Sveučilišta u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja